

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Andra Kammaren. N:o 33.

Lördagen den 1 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet m. m. *O. W. Virgin* aflämnade Kungl Maj:ts proposition till Riksdagen angående ändrad lydelse af vissa delar af värnpliktslagen.

Den kungl. propositionen blef på begäran bordlagd.

Vidare öfverlämnades af herr statsrådet m. m. *H. G. Westring* Kungl. Maj:ts propositioner:

angående beviljande af ytterligare låneunderstöd för anläggning af järnväg från Orsa till Sveg;

angående fyllnadspension åt tre baningenjörer vid statens järnvägar;

angående ett årligt anslag för Hans Kungl. Höghet Hertigen af Skåne;

angående inredande i fastigheten n:o 1 i kvarteret Lejonet i Stockholm af lokaler för utrikesdepartementet m. m. samt angående uppförande af ny byggnad för Kungl. Maj:ts kansli m. m.;

med förslag till förordning angående försäljning af vin och maldrycker; och

med förslag till förordning angående försäljning af tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka.

Jämväl dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet, så lydande protokoll:

År 1905 den 31 mars sammanträdde kamrarnes valmän för

Andra Kammarens Prot. 1905. N:o 33.

utseende af en kommitterad för tryckfrihetens vård efter aflidne bergsbruksidkaren Johan Johansson; och befanns, efter valets slut, därtill hafva blifvit utsedd:

herr f. d. universitetskanslern G. F. Gilljam med 20 röster.

Olof Melin.

Carl Klingspor.

Joh. Sjöberg.

Nils Jönsson.

Protokollet lades till handlingarna, hvarjämte beslöts, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet om detta val underrättas för afgifvande af förslag till förordnande för den valde.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition till Riksdagen angående anslag till förbättrade anordningar för barnmorskeundervisningen i Stockholm.

§ 4.

Efter föredragning af de på kammarens bord hvilande motionerna hänvisades herr *O. G. Eriksons* i Öfre Odensvi *m. fl.* motion, n:o 255, herr *H. F. A. E. Pantzarhielms* motion, n:o 256, och herr *C. A. Danielssons m. fl.* motion, n:o 257, till Riksdagens särskilda utskott n:o 2, herr *A. Johansons* i Mossebo motion, n:o 258, till konstitutionsutskottet, herr *M. Matssons* motion, n:o 259, till Riksdagens särskilda utskott n:o 2 samt herr *O. A. Brodins* motion, n:o 260, till konstitutionsutskottet.

§ 5.

Föredrogs, men bordlades åter sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 8.

§ 6.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 2, angående anslag till en amanuens å den anatomiska institutionen i Uppsala.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till aflöning åt ytterligare en amanuens vid den anatomiska institutionen vid universitetet i Uppsala på ordinarie stat bevilja ett anslag af 950 kronor.

*Angående
en amanuens
å den anatomi-
ska institu-
tionen i
Uppsala.*

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, måtte till aflöning åt ytterligare en amanuens vid den anatomiska institutionen vid universitetet i Uppsala på ordinarie stat bevilja ett anslag af 500 kronor.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den åttonde hufvudtiteln har i år såsom alltid blifvit af Riksdagens statsutskott behandlad på ett sätt, som visar, hvilket lifligt intresse man där hyser för vetenskap och allmän bildning samt för öfriga kulturella syften. Det kunde därför kanske synas något småaktigt af mig att göra något yrkande i en punkt, sådan som den nu föredragna, där statsutskottet gjort en afprutning på ett amanuensarfvode. Men om jag nu gör detta, så beror det icke på någon småaktighet, utan därpå, att jag tror mig kunna lämna en upplysning om något, som kanske icke tydligt nog framgår af Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Det äger sin riktighet, då utskottet säger, att det vanliga arfvodet för amanuenser vid universitetsinstitutionerna utgör 500 kronor för år. Sedan liksom frågar utskottet sig själf, hvarför den nu ifrågavarande amanuensen skall ha så högt arfvode? Jag vill då svara, att detta beror därpå, att det finnes så många olika slag af amanuenser och att de göromål, som äro med de särskilda amanuensbefattningarna förenade, äro så olika. Amanuensen vid denna anatomiska institution i Uppsala intager en ställning, som liknar de därstädes anställda lärarnes, och han har ingalunda de minsta lärargöromålen. I den för de medicinska studierna föreliggande studieplanen ingår denne amanuens verksamhet såsom ett nödvändigt moment. Och på den anatomiska institutionen — äfven på den histologiska afdelningen däraf, om hvilken nu är fråga — arbetas från morgon till kväll, kan man säga. Det skulle därför bli ett dåligt amanuensarfvode, som denne amanuens får, om man inskränker detsamma till 500 kronor årligen.

»Ja väl», säger man, »men det är ju en merit att vara amanuens. Hans egna studier bli därigenom bättre, han blir skickligare i de grundläggande ämnena, anatomi och histologi, och detta skall väl vara af något värde — förutom äran.»

Naturligtvis! Men å andra sidan må man beakta, att de medicinska studierna äro långa nog ändå, och att de, när de en gång äro afslutade, pläga ofta nog föra till ett ganska tillräckligt bröd.

Angående
en amanuens
å den anatomi-
ska institu-
tionen i
Uppsala.
(Forts.)

Det är därför icke så lätt här som på andra områden att få en person, som offerar sig för vetenskapens skull. Herrarne se på nästa sida i statsutskottets betänkande, att till en amanuens vid Victoria-museet äskats ett anslag af 500 kronor. Där har jag ansett detta belopp vara tillräckligt arfvode. Denne amanuens skall vara anställd vid museet, skall förevisa och vårda dess samlingar och skall vara närvarande, då museet är öppet för allmänheten, men får för öfrigt sköta sig själf.

Den ifrågavarande amanuensen åter har en arbetaresyssla; han skall arbeta hela dagen med dessa göromål, och under tiden kan han icke gå framåt i sina egna studier. Af denna anledning kräfvor denna plats ett högre arfvode, och på denna grund har jag också tillrådt Konungen att här sätta ett högre arfvode, i likhet med hvad Konung och Riksdag förut gjort beträffande liknande platser i Uppsala och Lund samt vid Karolinska institutet.

För min del skulle jag därför anse, att det voro lyckligt, om det högre arfvodet kunde beviljas.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mina herrar! Jag anhåller blott att få säga, att det icke får tagas såsom brist på intresse för vetenskap eller dylikt, att statsutskottet här ansett sig böra nedsätta detta amanuensarfvode till 500 kronor. Vi hafva endast försökt åstadkomma, såvidt vi kunnat förstå, likformighet mellan likartade befattningar. I den kungl. propositionen, å sidan 13, lämnas också den upplysningen, att de båda amanuenserna vid samma institution i Lund hafva endast 500 kronor. Och då man nu vid institutionen i Uppsala skulle få ytterligare en amanuens, var det icke så godt för utskottet att veta, att hans tjänstgöring skulle bli så ansträngande, att han borde i och med detsamma hoppa upp till högsta lönegraden.

Jag tror alltså, att, med de upplysningar, som stått statsutskottet till buds, utskottet haft goda skäl för sin nedsättning i denna punkt, och jag skall därför, herr talman, anhålla att i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wallis: Jag ber att på de högst talande skäl, som från statsrådsbanken anförts, få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och afslag på utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på afslag å berörda hemställan och bifall i stället till Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställning; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering

emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i andra punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Voteringen utföll med 127 ja mot 61 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 3—5.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning häruppå af *punkten 6*, angående upprättande af en ordinarie professur i pedagogik vid universitetet i Uppsala, yttrade:

*Angående
en professur
i pedagogik
vid univer-
sitetet i
Uppsala.*

Herr Berg i Stockholm: När jag begärt ordet vid behandlingen af denna punkt, har det icke skett för att motsätta mig utskottets föreliggande hemställan, utan tvärtom för att uttrycka min tillfredsställelse med den motivering, som utskottet lämnat. Att utskottet på en enskild motion utan förslag från Kungl. Maj:t och utan föregående utredning af vederbörande myndigheter skulle tillstyrka upprättandet af en ny professur, hafva vi motionärer icke väntat. Hvad vi hoppats såsom resultat af vår framställning för närvarande har endast varit, att utskottet skulle behjarta och vitsorda det behof, som genom vår framställning påpekats, och låta Kungl. Maj:t förstå, att en blifvande proposition i ämnet skulle komma att röna ett gynnsammare mottagande, än som var fallet med beslätade framställningar åren 1867 och 1874. Den förhoppningen har också gått i fullbordan, i det utskottet så tydligt, som utan användande af skrifvelseformen varit möjligt, gifvit Kungl. Maj:t en uppmaning att taga saken i allvarligt öfvervägande. Efter detta uttalande af utskottet är det klart, att, om Kungl. Maj:t, som jag vågar hoppas, nästa riksdag framlägger en proposition om upprättande af en pedagogisk professur, denna professur äfven skall komma till stånd. Och det är sannerligen — det må tillåtas mig att tillägga — icke för tidigt, att så sker. Uppfostran och under-

Angående
en professur
i pedagogik
vid univer-
sitetet i
Uppsala.
(Forts.)

visning äro, det tror jag hvar och en vid närmare besinnande skall medgifva, en verksamhet, som har så stor räckvidd i framtiden och så stor betydelse för samhället, att den är väl värd att blifva representerad inom vetenskapernas krets. På denna verksamhet har staten ju redan nedlagt stora omkostnader. Många omgestaltningar hafva skett inom skolväsendet, och än flera äro att förvänta. Men hvad hjälper det, att man gör skolväsendets former nya, om de skola fortfarande fyllas af den pedagogiska slentrianens gamla anda? Om man vill reformera skolväsendet, måste man ock reformera skolmännen, framför allt deras uppfattning af hvad som är skolans egentliga mening och syfte. Det är med anledning häraf, som tänkande skolmän inom alla skolarter, från folkskolan upp till universitetet, varit så lifligt intresserade för utvecklingen af en svensk pedagogisk forskning i tidsenlig riktning och såsom ett hufvudmedel härför önskat upprättandet af en svensk pedagogisk professur.

Då utskottets uttalande gifver på hand, att vi skola erhålla en sådan, och jag är förvissad, att Kungl. Maj:t skall med nöje efterkomma den inbjudan, som statsutskottet gifvit, har jag, herr talman, intet annat yrkande att framställa än det från utskottet föreliggande.

I detta anförande instämde herrar *Hammarlund*, *Nyström*, friherre *De Geer*, *Persson* i Arboga, *Beckman*, *Wavrinsky* i Stockholm, *Johansson* i Öija, *Hjärne*, *von Schéele*, *Sternér*, *Johansson* i Jönköping, *Forssell*, *Granlund*, *Broomé* i Bårslöf och *Sandin*.

Herr Ernst Carlson: I likhet med den föregående ärade talaren, som understöds af många instämmanden från kammaren, finner äfven jag, att vi ha all anledning vara statsutskottet tack samma för den välvilliga och särdeles kraftiga motivering utskottet gifvit i motionens syfte, äfven om utskottet för närvarande på grund af formella skäl ansett sig böra afstyrka det föreliggande förslaget.

Vi veta alla, hvad en dylik motivering från statsutskottets sida betyder. Jordmånen är beredd; regeringen har endast att så och skörda; efter verkställd utredning och framlagd kunglig proposition i ämnet har denna fråga god utsikt att komma till en snar och lycklig lösning. Sverige skall alltså befrias ur det mindre smickrande läge, hvori vårt land länge befunnit sig, nämligen att vid sidan af Turkiet och de Pyreneiska staterna vara ett af de få kulturländer, som sakna en målsman för pedagogik vid universitetet. Ty, mina herrar, äfven om uppfostringens konst väsentligen är af praktisk art, så är det dock ett obestridligt faktum, att den — liksom andra vetenskaper och konster — främjas bäst, om teori och praxis gå hand i hand.

Närmaste anledningen, herr talman, att jag nu begärt ordet, är emellertid den, att jag vill något fästa mig vid en viss del af statsutskottets motivering, som måhända icke tillräckligt uppmärksamats. Utskottet säger nämligen på sid. 4 af betänkandet, icke blott att

frågan om anordnande af universitetsundervisning i pedagogik bör anses värd att tagas i allvarligt öfvervägande. Utskottet ger sig äfven in på organisatoriska spekulationer och förklarar, att särskildt borde pröfvas, huruvida icke sådan undervisning för blifvande lärare vid de allmänna läroverken borde träda i stället för den, som nu meddelas vid profårskursens teoretiska afdelning.

*Angående
en professur
i pedagogik
vid univer-
sitetet i
Uppsala.
(Forts.)*

För min del har jag intet att invända mot en sådan allmän pröfning af saken, utan tror tvärtom, att den kan verka gagneligt. Men om en dylik pröfning skulle afse, att *hela* den teoretiska utbildningen af de blifvande lärarne skulle förläggas till universitetet, finner jag mig böra påpeka, att det då torde bli nödvändigt, att professurer i pedagogik upprättas vid *båda* våra statsuniversitet — icke endast i Uppsala, såsom i motionen föreslagits. Ty, mina herrar, i vårt vidsträckta land låter icke tänka sig en sådan arbetsfördelning mellan de båda statsuniversitetet, att hela den teoretiska utbildningen af blifvande elementarlärare, lärare vid folkskolelärarseminarier och vid enskilda skolor skulle förläggas till *endera* universitetet. I så fall blefve åtminstone nödvändigt att vid universitetet upprätta ett särskildt läroverk för utbildning af blifvande lärare, ett s. k. pedagogiskt universitetsseminarium, hvilket skulle komma att kräfva dryga kostnader.

Emellertid är jag af den meningen, att saken skulle bäst främjas, om endast *vissa delar* af den teoretiska utbildningen, såsom pedagogikens historia och den empiriska psykologien, hvilka utgöra viktiga förutsättningar för mera djupgående pedagogiska studier, eventuellt förlades till universitet. Den metodologiska delen åter, d. v. s. grunderna för undervisningen i de olika ämnena, borde alltfremgent förblifva hos profårskursen vid läroverken, där den metodiska undervisningen kan sättas i omedelbart samband med praktiska öfningar och lärarekandidaten från första stund inympas på den organism, han sedan som en levande lem skall tillhöra. Sådan delning af den teoretiska utbildningen har på flera ställen i utlandet visat sig lämplig. Ett fullständigt förläggande af den teoretiska lärareutbildningen vid universitetet skulle däremot medföra betydande ekonomiska uppoffringar. Och jag befarar, att vi i så fall skulle få universitetsseminarier, som ledde lärareutbildningen i en alltför doktrinär och ensidig riktning. Det kunde därvid lätt inträffa, att alla lärarekandidater stöptes i en viss gängse form och blefve mera pedagogiska kvacksalfvare än individuellt utbildade, praktiskt dugande lärare.

Egentligen borde jag måhända, på grund af hvad jag sålunda yttrat, hemställa om någon ändring i utskottets förutnämnda motivering så till vida, att där borde förordas en pröfning, huruvida icke undervisning i pedagogik vid universitetet för de blifvande lärarne *delvis* kunde träda i stället för och anses *afsevärdt förstärka* den undervisning, som nu meddelas vid profårskursens teoretiska afdelning. En sådan motivering vore försiktigare och skulle icke

*Angående
en professur
i pedagogik
vid univer-
sitetet i
Uppsala.
(Forts.)*

medföra så vidtgående ekonomiska konsekvenser. Men, herr talman, då ordalagen härvid icke torde inverka så mycket på själfva saken — utredningen lärer nog gå sin gång ändå — och då jag är särdeles angelägen därom, att båda kamrarne måtte fatta sammanstående beslut i frågan, skall jag, efter de antydningar, som nu gjorts, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan i nu föreliggande punkt. Jag gör det i förhoppning, att på det sättet en snar lösning af den viktiga frågan bäst framjas.

Herr Darin: Herr talman! Jag skall icke underlåta att med några få ord instämma i hvad herr Ernst Carlson nyss yttrade.

Det slog mig med någon undran, att, då statsutskottet, såsom det gjort, behjärtat syftet i den af herrar Berg och Hammarlund väckta motionen, det tagits så liten hänsyn till de olika orternas behof, att det, såsom det synes, ansett tillräckligt, att Kungl. Maj:t skulle göra framställning till Riksdagen endast om upprättande af sådan professur i Uppsala. Såsom herr Ernst Carlson påvisat, är det tydligt, att lärareutbildningen i landet icke därigenom skulle vederbörligen tillgodoses, ty de lärarekandidater, som för sina studier och för profärs genomgående äro hänvisade till Lund, kunna ju icke lämpligen få den del af undervisningen i pedagogik, som kräfves af dem, inhämtad i Uppsala.

Herr talman, jag instämmer sålunda i hvad herr Ernst Carlson yttrat.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7—10.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

Punkten 11, angående upprättande af en professur i medicinsk gymnastik och ortopedi vid karolinska institutet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till upprättande af en ordinarie professur i medicinsk gymnastik och ortopedi vid karolinska mediko-kirurgiska institutet på ordinarie stat bevilja ett anslag af 6,000 kronor, däraf 4,000 kronor såsom lön och 2,000 kronor såsom tjänstgöringspenningar, med rätt för blifvande innehafvare af denna professur till ålderstillägg och pension i enlighet med hvad därom för de ordinarie professorerna vid nämnda institut vore stadgadt.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Vid punkten hade fogats reservation af herrar vice talmannen *Pehrson, Andersson* i Västra Nöbbelöf, *Boström, Nylander, Odqvist*,

Persson i Tällberg, Petersson i Påboda, Olsson i Fläsbro, Nilsson i Skärhus, Odman, Anderson i Hasselbol och Starbäck, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

Punkten föredrogs, hvarefter ordet lämnades till

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman, mina herrar! Enligt min mening är det af vikt, att våra blifvande läkare erhålla undervisning i medicinsk gymnastik och ortopedi. Det är sålunda icke likgiltighet för dessa ämnen, som dikterat min afslagsständpunkt, utan helt andra skäl, som jag nu anhåller att med några få ord å vidröra.

Som bekant, meddelas icke för närvarande vare sig vid karolinska institutet eller vid universiteten åt blifvande läkare någon undervisning i medicinsk gymnastik och ortopedi. Denna undervisning har hittills varit förlagd till gymnastiskt-ortopediska institutet, där den varit och är frivillig, åtminstone från lärjungarnas sida. Det åligger nämligen föreståndaren för detta institut att åt alla läkare, som vilja praktiskt studera den medicinska och ortopediska gymnastiken, lämna fritt tillträde till densamma äfvensom att tillhandagå med nödiga upplysningar.

Den stora utvecklingen äfven på detta område har emellertid gjort, att denna undervisning numera anses ofullständig. Och för att råda bot härför har det föreliggande förslaget tillkommit.

Huru skall nu saken ordnas enligt detta förslag? Jo, på det sättet, att gymnastiskt-ortopediska institutet nedlägger sin verksamhet och det på sju hufvudtiteln uppförda, till samma institut utgående ordinarie anslaget på 8,250 kronor öfverflyttas till åttonde hufvudtiteln; att en ordinarie professur i medicinsk gymnastik och ortopedi upprättas vid karolinska institutet; att den nuvarande föreståndaren för gymnastiskt-ortopediska institutet, doktor Wide, upphöjes på den nya professorstolen och biträdande läkaren vid samma institut, doktor Wallgren, hvilken tillika är lärare vid gymnastiska centralinstitutet, som ersättning för mistade inkomster genom gymnastiskt-ortopediska institutets nedläggande erhåller ett personligt lönetillägg å 2,000 kronor, dock med skyldighet för honom att underkasta sig utvidgad tjänstgöring vid gymnastiska centralinstitutet; att undervisningen i medicinsk gymnastik och ortopedi öfverflyttas till gymnastiska centralinstitutet, där den blifvande professorn äfven skall vara öfverlärare; att dessa ämnen icke blifva obligatoriska och icke heller införas bland examensämnen; samt att kostnaderna för dessa anordningar — blifvande ålderstillägg och pension för professorn naturligtvis undantagna — skola betäckas med det till gymnastiskt-ortopediska institutet nu utgående anslaget.

Nu gäller min första anmärkning den föreslagna professuren. Är det riktigt och är det nödigt att inrätta en professur för ämnen,

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

som hvarken skola bli obligatoriska eller införas bland examensämnen? Vål vet jag, att vi för närvarande ha professorer i ämnen, som icke äro obligatoriska, såsom t. ex. professuren i finsk-ugriska språk, men såvidt jag har mig bekant, hafva dock de, som undervisas i dessa ämnen, rätt att under vissa villkor i dem aflägga examen. Däremot känner jag icke till någon professur i ett ämne, som är, så att säga, hvarken det ena eller det andra. Det förefaller mig sålunda, som all anledning skulle finnas att tro, att, om Riksdagen bifaller ifrågasvarande framställning, den slår in på en alldeles ny väg.

Vidare är det för mig alldeles ofattligt, huru den föreslagna anordningen skulle kunna i någon nämnvärdt bättre mån än nu tillgodose ifrågasvarande undervisning. Det är icke ifrågasatt, att den nuvarande undervisningen vid gymnastiska centralinstitutet skulle i någon som helst mån inskränkas. Under förutsättning, att denna undervisning skulle få fortgå som hittills, kommer precis samma lärarekrafter som nu att undervisa i de ämnen, hvarom nu är fråga. Och att de nuvarande lärarne vid centralinstitutet icke skulle delta i denna undervisning, däri styrkes jag däraf, att det icke är fråga om, att de skola erhålla någon ökad aflöning, ty med den kännedom, jag förvärfvat mig om våra statstjänare, kan jag omöjligen tro, att de skulle underkasta sig en sådan utvidgad tjänstgöring utan motsvarande ersättning. Hufvudsakliga skillnaden blir sålunda den, att öfverläraren erhåller professors rang och lön, hvilken omständighet väl icke kan göra honom hvarken flitigare eller kunnigare. Mig förefaller det också rätt egendomligt att på nu föreslaget sätt tillsätta en professur. Vanligen går det väl så till, att sedan Riksdagen beviljat medel till en sådan, tillsättes den i vanlig ordning. Här åter är den blifvande innehafvaren förutbestämd. Ja, än mer. Styrelsen för ortopediska institutet säger, att om doktor Wide blifver professor, släppa vi ifrån oss statsanslaget och gå in på den föreslagna anordningen, men eljest icke. Och däri ha vederbörande fogat sig så snällt, att det ter sig, som om man bestämt den ifrågasvarande professurens verksamhetsområde just med hänsyn till den blifvande professorns kunskapsmått. Och härmed är jag inne på den anmärkning, som för mig utgjort hufvudanledningen att ställa mig på afslag.

Jag sade i början, och herrarna veta det också mycket väl, att ortopedien, d. v. s. konsten att behandla människokroppens deformationer och särskildt konsten att bota skelettets missbildningar, gjort stora framsteg under senare tiden. Dessa framsteg ha emellertid blifvit gjorda icke minst på den kirurgiska ortopediens område. Man torde komma sanningen närmast genom att påstå, att det är just den kirurgiska ortopedien, som gjort de största framstegen. Och att utvecklingen fortfarande kommer att gå i samma riktning, därom är intet tvifvel.

Vid sådant förhållande är det mera än förunderligt, att Kungl. Maj:t icke aktat på de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund, då dessa med mycken stor styrka framhållit, att en professur i detta ämne bör omfatta äfven den kirurgiska ortopedien. Då herr statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet såsom skäl för denna begränsning af ämnet anför, att den kirurgiska ortopedien är endast en underafdelning af ämnet ortopedi, så är detta en sanning med modifikation. Det är icke nog för en ortoped att kunna sjukgymnastik, massagelära och bandagekonst. Han måste därjämte äfven vara hemma i den kirurgiska ortopedien, och framför allt bör man fordra, att detta skall vara fallet med den, som skall vara högsta målsmannen för nu omhandlade vetenskap. Hvad blir nu följden, om Kungl. Maj:t förslag, sådant det är, bifalles? Jo, utan tvifvel den, som framhålles af Uppsala medicinska fakultet: dels kommer undervisningstiden att alltför mycket förlängas i förhållande till värdet af den meddelade undervisningen och dels komma snart nog nya kraf att uppstå på en professur äfven i kirurgisk ortopedi.

Då jag för min del håller före, att, om en professur i detta ämne skall upprättas, den bör omfatta *hela* ämnet, så yrkar jag, herr talman, afslag å statsutskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr *Anderson* i Hasselbol instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen: Herr talman, mina herrar! Frågan gäller här att bereda våra läkare tillfälle att erhålla undervisning i gymnastik och massage. Jag behöfver icke vara vidlyftig, då jag betonar vikten däraf, att en sådan kunskap hos läkarne sprides så mycket som möjligt öfver land och rike. Vi veta alla, hvilken roll gymnastik och massage spela i nutidens läkekonst. Man vill försöka att *förekomma* sjukdomarne hellre än att sjukdomar skola uppstå för att sedan botas med läkemedel, som stundom förstöra andra organ i stället. Det ligger stor vikt på, att läkare, som gå ut öfver land och rike, ha insikter i detta ämne eller att åtminstone så många som möjligt ha denna insikt. Ja, svarar man, det kunna de få redan nu; det finnes en docent, som ger kurser däri — han heter Wide — och så finnes det ett ortopediskt institut, hvartill inträde är beredt för läkare, så att de kunna studera ämnet, och dess föreståndare heter Wide. Men hvad jag ville säga är, att dessa tillfällen äro för begränsade. Det är för litet. Ortopedi är ett gammalt namn på en gammal sak, under det att sjukgymnastik och massage äro mera moderna företeelser.

Men ortopediska institutet i Stockholm har upptagit gymnastik, så att det är ett gymnastiskt institut likaväl som gymnastiska centralinstitutet. Och på tal om den ortopediska disciplinen — jag skall strax därtill återkomma — vill jag nu endast nämna, att det är vetenskapen eller konsten att räta ut krokiga delar af människo-

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

kroppen, särskildt hos barn. Det är en i och för sig god och nyttig konst. Men det är blott en del af sjukgymnastiken, som utvecklats till att omfatta mycket mera. Det är icke endast engelska sjukan och ryggradskrökningar och benkrökningar, som man botar med sjukgymnastik, utan åtskilliga andra djupare liggande fel hos människokroppen, som, om de i god tid angripas, kunna botas på samma väg. Ortopediska institutet har också i sig upptagit denna del af läkekonsten och därutinnan följt med sin tid. Men det är alldeles klart, att gymnastiska centralinstitutet erbjuder vida större klinik, ett större patientantal och större omväxling af fall. När vi sålunda vid gymnastiska centralinstitutet ha ett fullständigt institut med en fullständig lärarepersonal i alla dessa ämnen, så vore det bra underligt, om man icke skulle begagna sig af detta för att gifva de medicine studerande kurser. Det förefaller till och med underligt, att de icke göras obligatoriska. Men det är en särskild fråga. Det har kommit därhän i detta fall som så ofta annars, att det allmänna medvetandet har gått institutionerna i förväg. Nu för tiden vill en läkare ogärna gifva sig ut i lifvet okunnig i gymnastik och massage, äfven om han själf icke är gymnast eller massör; han vill icke vara okunnig om, huru och hvar de skola användas.

Hvad angår den ortopediska kirurgien, som man här har talat om, så menas därmed konsten att med knifvens tillhjälp räta ut delar af människokroppen, då andra medel icke visa sig tillräckliga. Men jag tror, att det vid sådana fall är klokast att vända sig till en verklig kirurg. Ortopedisk kirurgi är ingenting annat än kirurgi, tillämpad på ortopediska fall, och det torde vara ganska kinkigt att finna en person, som på samma gång är en skicklig ortoped och skicklig kirurg. Däremot finnas många skickliga kirurger, och därför tror jag, att, om i ett fall knifven skulle behöfva användas, man bör försöka att få tag i en person, som är en skicklig kirurg, t. ex. en professor i kirurgi. Skulle en professor upprättas i ortopedisk kirurgi, så tror jag nog, att det finnes personer med omfattande kunskaper åt båda hållen, som skulle kunna sköta befattningen. Men det vanliga är nog, att en person antingen är kirurg eller ortoped, men icke begge delarne samtidigt. Bättre vore då att få en professur i medicinsk och sjukgymnastik. En sådan professur skulle på samma gång leda de kliniska öfningarna och de medicine kandidaternas arbeten vid gymnastiska centralinstitutet. Det vore väl rätte mannen att föra denna sak framåt, under det att en professor i ortopedisk kirurgi blefve en kirurg enligt min uppfattning. Ty det är lättare och mindre riskabelt att litet charlatanmässigt syssla med gymnastik än att litet charlatanmässigt syssla med operationsknifven. Därmed skulle man då ganska mycket hafva närmat sig ett godt mål, som därtill så att säga ingenting skulle kosta, då för saken samma anslag skulle kunna användas, som nu blifvit beviljad.

Man har talat om den kostnad, som uppstår för att pensionera professorn. Ja, mina herrar, de föreståndare för det ortopediska

institutet, som uppnått pensionsåldern, ha också på grund af framställning till Riksdagen fått pension. Skulle professuren inrättas, så blefve det nog med pensionering.

Den siste ärade talaren anmärkte, att det vore underligt att upprätta en professur i ett ämne, som icke vore obligatoriskt. Men han vederlade dock sig själf på denna punkt, när han talade om de finsk-ugriska språken. Och man kan säga, att nära nog inom hela den filosofiska fakulteten är det så, att icke hvarje ämne, som ingår i den ena eller andra professuren, är obligatoriskt, utan endast vissa kombinationer af ämnen äro obligatoriska.

Man har sagt, att denne professor icke skulle få någon examensskyldighet. Men enligt sakens natur kommer han att gifva intyg åt de deltagare i kurserna, som gått igenom dem, och det är väl nog härvidlag.

Att Riksdagen upprättat personliga professorer åt högt förtjänte vetenskapsmän har händt förut. Och det torde icke vara svårt för de sakkunniga att vitsorda, att professor Wide är en sådan vetenskapsman. Han är redan ordinarie professor och skulle icke på det här vinna något vare sig med hänsyn till lönen eller så, att han finge en finare titel. Men det, som vunnes, vore, att för de medicine studerandena, som ju alltid komma hit till Stockholm under en viss period af studiitiden, vid en viss period, kunde anordnas kurser i dessa ämnen. Detta skulle icke göra universiteten något afbräck, så att de skulle få färre kandidater att examinera. Någon opposition mot universiteten ligger sålunda icke bakom förslaget. Universiteten behöfde icke frukta, att genom detta förslag de skulle förlora flera medicine kandidater än eljest, ty redan nu är det så, som jag redan framhållit, att de medicine studerandena någon tid, efter det de aflagt medicine kandidaten, vanligen komma hit till Stockholm.

Enligt min uppfattning är detta förslag att anse som ett steg åt rätta hållet för att få kännedomen om gymnastik och massage utbredd öfver vår landsbygd. Ty i städerna, till och med i ganska små städer, finnes ju sådan alltid ändå. Och att denna kunskap blir utbredd i bygderna, betyder mycket för befolkningens hälsa och välgång.

På dessa grunder kan jag icke annat än på det lifligaste önska Kungl. Maj:ts förslag framgång.

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Innan jag går att försöka att i ett och annat afseende bemöta yttrandet från statsrådsbanken, tillåter jag mig att endast i förbigående fästa herrarnes uppmärksamhet därpå, att när ortopediska institutet inrättades, var det meningen, att det till stor del skulle fungera som *sjukvårdsanstalt*, i hvilken särskildt mer eller mindre medellösa sjuklingar skulle behandlas. Det må väl vara tillåtet att fråga, huru det kommer att gå med den sidan af saken.

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.

(Forts.)

Vidare vill jag ett ögonblick fästa mig vid det förhållandet, att denne nye professor delvis skulle tillhöra gymnastiska centralinstitutet, kämpa för dess intressen och samtidigt ha säte och stämma i karolinska institutets lärarekollegium. Det är visserligen så, mina herrar, att dessa båda instituts intressen icke alltid sammanfalla. Tvärtom, det kan lätt hända, att de råka i strid med hvarandra, och därvid kan det blifva ganska svårt för innehafvaren af en sådan professur att komma till rätta med sitt votum.

Jag vill icke uppehålla mig vid det egendomliga förhållande, som påpekats af min ärade vän från statsutskottet, utan genast söka att bemöta hufvudskälet för inrättandet af denna professur. Då har man väl rättighet att framställa den frågan: finnes det något verkligt behof vare sig från vetenskaplig synpunkt eller från medicinsk studiesynpunkt för inrättande af denna professur i medicinsk gymnastik och, som det heter, ortopedi? Har det visat sig, att vare sig redan utbildade läkare eller medicine studerande ha behöft söka vidare utbildning i medicinsk gymnastik och massage? Jag tror, att man på den frågan i allmänhet kan svara nej. Och om det verkligen visat sig någon gång, att ett sådant behof framträdte, så ha vi dock, mina herrar, här i Stockholm åtminstone en statsinstitution, som borde vara tillräcklig för att tillgodose detta behof, nämligen gymnastiska centralinstitutet. Där ha vi för närvarande icke mindre än tre öfverlärare i gymnastik anställda, och en af dem med professors rang, heder och värdighet, som också undervisa i sjukgymnastik. Det skulle varit synnerligt intressant och icke ur vägen, om i den kungl. propositionen det med styrka framhållits, hvad det kan vara för väsentlig skillnad mellan *den* undervisning i sjukgymnastik, som åligger öfverlärare vid gymnastiska centralinstitutet, och *den*, som skulle åligger innehafvaren af den professur i medicinsk gymnastik, som skall inrättas. Om än det är någon skillnad på denna undervisning, synes det mig i alla fall, att man kunde tänka sig möjligheten af, att undervisningen vid gymnastiska centralinstitutet anordnades så, att den fullt motsvarade det behof, som förefinnes för inrättande af en professur i medicinsk gymnastik. Enligt min uppfattning kan icke i själva benämningen sjukgymnastik och medicinsk gymnastik ligga någon bestämd skillnad.

Men, frågar man sig åter: finnes det något sådant behof med afseende på den ortopediska kirurgien? På den frågan vågar jag, trots jag ingalunda är fackman på området, svara ett obetingadt ja. Jag vet, att det är förhållandet, därför att jag känner fall, där redan utexaminerade läkare, som intagit en ganska framstående plats i vårt land, nämligen såsom föreståndare för lasarett, måst resa utrikes, särskildt till Berlin, för att där fullkomna sina kunskaper i ortopedisk kirurgi. Och jag tror icke heller, att det går an att söka bagatellisera den disciplinen genom att säga, att den endast är en kategori, en bit af den stora kirurgien. Ja, det är ju

visserligen sant måhända. Men det torde väl icke vara någon obekant, att i den specialiteternas tid, hvaruti vi lefva, äfven läkarne måste tänka på specialisering inom de medicinska disciplinerna. Hvad är i själfva verket läran om öronsjukdomarne eller läran om gynekologi och obstetrik? Hvad äro de annat, i stort sedt, än kirurgiska underafdelningar? Vi hafva blott *en* ordinarie lärare i den ena och endast *en* extra lärare i den andra disciplinen. Flera sådana fall skulle nog kunna framhållas.

Jag för min enskilda del skulle vilja gå så långt, att jag säger, att, om Riksdagen verkligen besluter att inrätta en professur i medicinsk gymnastik och ortopedi, det hade varit lyckligast för vetenskapen och den medicinska ställningen i vårt land, om åtminstone från denna professors titel uteslöts ämnet ortopedi, så att man kunde hafva förhoppning, att denna särskilda vetenskap kunde utveckla sig utan detta bihang, som sannerligen ej alls hör dit mera, än det hör till alla möjliga andra områden. Ty det är väl alldeles klart, att medicinsk gymnastik, såsom också framhållits af statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, icke hör mera till den ortopediska kirurgien, än den hör till alla andra medicinska områden. Ty den skall ju användas för att förebygga sjukdomar; den skall användas för att bota *alla* slags sjukdomar utan inre medicin.

Om man nu för öfrigt tänker på saken från andra synpunkter, är det ju märkligt hvad jag nyss nämnde, att öronsjukdomar representeras vid karolinska institutet utaf en lärareplats, aflönad med 3,000 kronor. Uti ögonsjukdomar hafva vi endast en extra ordinarie professor. I syfilidologi hafva vi också en extra ordinarie professor. Och uti ett så viktigt ämne som bakteriologi och immunitetsförhållanden hafva vi inga som helst lärarekrafter. Kan det då vara rimligt eller kan det vara lämpligt, att man skall inrätta en ny ordinarie professur i medicinsk gymnastik, som ju för öfrigt icke, tror jag, har något motstycke vid något annat universitet i hela vida världen, under det att däremot vid de flesta utländska universitet åtminstone en tendens visat sig att inrätta professur i ortopedisk kirurgi — kan det då, säger jag, vara lämpligt, att vi inrätta en professur i gymnastik, då vi förut hafva en professor, visserligen vid ett annat institut, i sjukgymnastik?

På grund af hvad jag här anfört, herr talman, tillåter jag mig yrka bifall till reservationen.

Med herr Starbäck förenade sig herr *Centerwall*.

Herr Wallis: Herr talman, mina herrar! Då jag har någon sakkännedom i denna fråga, därför att jag varit i tillfälle att se resultaten af verksamheten vid gymnastiskt-ortopediska institutet ganska länge, skall jag be att få yttra några ord. Redan på 1870-talet var jag i tillfälle att följa desamma, och sedermera har jag

Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.

(Forts.)

Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.

(Forts.)

också haft tillfälle att under hela tiden se, huru förhållandena där utvecklats sig. Jag skall därför be att få lämna er några upplysningar.

Det är sant, att vid det statsanslag, som lämnades åt gymnastiskt-ortopediska institutet, fogades några villkor. Ett utaf dessa villkor var, att det skulle gratis lämnas vård, gymnastisk-ortopedisk vård, åt ett antal obemedlade. Ett annat villkor var, att den, som hade att förestå anstalten, skulle hafva skyldighet att lämna upplysningar åt de läkare, som besökte anstalten för att där taga reda på behandlingsmetoderna. Jag hade tillfälle på 1870-talet, då ännu Herman Säterberg, den mycket välkände ortopeden och desslikes bekante skalden, var direktör för anstalten, att studera där. Och jag kan icke annat än med tacksamhet medgifva, att det lämnades alla de nöjaktiga upplysningar, som begärdes, och att all där vunnit erfarenhet ställdes till förfogande. Men jag kan också intyga, att jag var den ende, som då studerade där. Det var nämligen ytterst sällsynt, att läkarne den tiden använde sin rättighet att studera vid gymnastiskt-ortopediska institutet. Alldeles detsamma blef resultatet, när sedermera professorn i rätts- och statsmedicin Axel Jäderholm följde Säterberg som institutets föreståndare. Det blef emellertid ett fullständigt förändradt förhållande, när nuvarande föreståndaren kom dit år 1885. Knappt hade han varit där mer än två år, förrän han begynte med att lämna undervisningskurser åt medicine studerande. Och dessa kurser skötte han på ett sådant sätt, att kurserna blefvo allt mer och mer frekventerade, så att tills dato hafva i dessa undervisningskurser deltagit 750 svenska medicine studerande. Och jag ber er, mina herrar, betänka, hvad det betyder. Jag tror icke, att det kan vara tvifvel om, att den svenska sjukgymnastiken, som från kompetent håll påstås vara utaf den art, att vi svenskar genom densamma hafva kvittat den stora skuld, i hvilken vi stå till alla andra kulturfolk i afseende å medicinsk forskning, numera har vunnit ett stort erkännande öfverallt i den civiliserade världen. Det är emellertid icke tvifvel därom, att vi läkare — jag erkänner det med sorg — ingalunda hafva främjat sjukgymnastiken så, som vi bort göra. Denna har icke utgått från en läkare, utan från Ling, skalden, och den har behöft lång tid för att arbeta sig fram. Nu under de sista 20 åren har det emellertid visat sig, att läkarne börjat inse, hvad dess praktiska innebörd är för att förekomma och bota sjukdomar. Detta har gymnastiskt-ortopediska institutet väsentligt bidragit till genom sina undervisningskurser. Ni kunna väl förstå, att alltså så småningom för oss läkare har dagats den riktiga synpunkten på tingen; att vi nu försöka återtaga, hvad vi försummat, och försöka så godt som möjligt skaffa större möjligheter för de medicinska studerandena att kunna tillgodogöra sig de stora erfarenheter, som vunnits på detta område hos oss, större än i något annat land. Huru skall detta äga rum? Ja, icke kan det ske genom lärarekrafter, som

finnas vid gymnastiska centralinstitutet. Undervisningen där är naturligtvis skött af fullt kompetenta personer. Men den går ut på att meddela undervisning åt sjukgymnaster, personer af en helt annan art än dem, åt hvilka vi lämna undervisning. Vi skola lämna undervisning åt läkarne; de göra det åt sjukgymnaster. Det är alldeles gifvet, att undervisningen måste vara fullständigt olika, därför att dessa sjukgymnaster icke hafva de förkunskaper, som läkarne hafva. Vi skola därför icke tänka oss möjligheten utaf, att vid centralinstitutet denna undervisning skall kunna äga rum för läkarne, med detta instituts nuvarande lärarekrafter, såvida undervisningen skall vara något effektiv, utan den skall bäst äga rum därigenom, att professorn Anders Wide tillsättes att meddela undervisningen, ty han är kompetent både såsom vetenskapsman och pedagog. Fastän dessa medicine studerande hafva så mycket att göra, hafva de ändock i ständigt ökade skaror, fullkomligt frivilligt, följt med den undervisning, som han lämnat. Det är uppenbart, att vid karolinska institutet måste man försöka att se till, att detta förhållande, som är rent tillfälligt, skall kunna blifva permanent. Ty det är tillfälligt; det är helt och hållet beroende på professor Wides person. När han en gång dör eller afgår, utnämnes en annan föreståndare för gymnastiskt-ortopediska institutet. Då ha vi ingenting att göra med gymnastiskt-ortopediska institutet. Hvad garanterar, att den person, som då utnämnes, blir af professor Wides art? Han kan vara en mycket förtjänt ortoped och gymnast, men han kan följa Säterbergs och Jäderholms föredöme i afseende på undervisningen. Hvad hafva vi då för säkerhet, att det påbegynta verket skall kunna fortsättas?

Det har nu mot det i den kungl. propositionen framställda förslaget sagts åtskilligt, bland annat: hvad finnes det för garantier, att de, som skulle hafva gratis gymnastiskt-ortopedisk vård vid gymnastiskt-ortopediska institutet, också få sådan vid centralinstitutet, dit det förstnämnda institutets verksamhet nu skulle förflyttas? Dessa garantier har Riksdagen lätt att skaffa sig, och i utskottets motivering finnes för regeringen ett momento härom.

Vidare har också sagts, att det är någonting högst besynnerligt, att, i och med detsamma man gör en sådan förändring, som nu begäres, den, som skött undervisningen hittills, äfven skall komma att i framtiden sköta den, d. v. s. att han skall blifva den förste professorn. Jag må då säga herrarne, att detta har skett i fullkomligt laga former. Ty karolinska institutet har kallelserätt. Denna kallelserätt kan missbrukas. Men korrektiv däremot finnes uti kanslersämbetet och uti kungl. ecklesiastikministeriet. Båda dessa myndigheter hafva varit fullständigt ense i denna sak — och i själfva verket på mycket goda grunder. Professor Wide är nämligen icke allenast en framstående lärare, med dokumenterad stor framgång under de 13 år, som förflutit, sedan han började undervisning i sjukgymnastik och ortopedi, utan dessutom för närvarande

Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.

(Forts.)

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

den mest framstående vetenskapliga auktoriteten på svenska sjukgymnastikens område. Han har uti ett större arbete på svenska språket lämnat en handbok i svensk sjukgymnastik, och denna har vunnit den heder, som säkerligen mycket sällan vunnits af svenska nutida medicinska författare, nämligen att blifva öfversatt både till franska, tyska och engelska språken, samt är på engelska utgifven i två upplagor, dels i London och dels i New-York. Många af hans smärre uppsatser hafva också öfversatts till en hel del olika språk. Han har alltså bedrifvit en mycket framstående vetenskaplig verksamhet inom sitt område. Det är därför också säkert, att, om en profession i ämnet vid karolinska institutet skulle varit att besätta, karolinska institutet haft tillräckliga skäl att kalla honom.

Det har vidare sagts såsom ett väsentligt skäl emot hela denna anordning, att vi i stället bort skaffa oss en professur i kirurgisk ortopedi eller i ortopedisk kirurgi. Ja, den, som har reda på dessa förhållanden, vet mycket väl, att kirurgiens utveckling, som varit särdeles vacker och snabb, också vid behandlingen af deformiteter vunnit goda resultat. Uti ett och annat af dessa fall utaf deformiteter kan kirurgien lyckligt ingripa genom en operation. Därom är det icke tvifvel. Men man misstar sig dock fullständigt, om man tror, att detta gäller *en större del* af ortopedien. Nej, det gäller blott en ganska ringa del af densamma. Den öfvervägande delen behandlas ej på kirurgisk väg, utan genom gymnastik och massage. Nästan alla skolioser, d. v. s. ryggradskröknningar, äro sådana fall, som fortfarande måste behandlas på gymnastiskt-ortopediskt sätt. Det är alldeles uppenbart, att den ortopediska kirurgien är en del af kirurgien och den är i själfva verket en mycket ringa del af denna. Jag betvivlar icke, att den dag kommer, då det kan komma att framställas anspråk på att utbryta den ur kirurgien, men jag tänker, att här i landet komma nog att göras anspråk på andra utbrytningar, långt innan anslagskraf i detta hänseende framkomma. Men hvad vi måste bereda oss på, det är, att, när dessa anslagskraf komma, det icke ensamt är nödvändigt att hafva patienter, utan man måste äfven hafva sjukhus. Man kan nämligen icke behandla dessa kirurgiska fall utan sjukhus, hvilka med alla tillbehör, såsom underläkare, amanuenser m. m., medföra dryga kostnader.

Hufvuduppgiften är icke att uppfostra våra blifvande läkare till att blifva skickliga ortopediska kirurger — det måste under en lång framtid, liksom hittills, vara anförtrord åt våra lärare i kirurgi — utan hvad vi vilja och som jag anser ytterst väsentligt, det är att skaffa våra blifvande läkare en bättre insikt i ett uti praktiskt hänseende så viktigt läroämne som medicinsk gymnastik med tillhörande ortopedi, och det är *detta*, som vi hoppas kunna göra genom att vinna en lärarekraft, permanent, äfven sedan den nuvarande utmärkte läraren nedlagt sin verksamhet, hvilket han kan göra när som helst. Han är nämligen icke af ordningsstadgan för orto-

pediska institutet tvungen att lämna sådana undervisningskurser, utan det är fullkomligt frivilligt.

Jag kan således icke finna, att giltiga skäl blifvit anförda för att afslå den kungl. propositionen. Det föreliggande förslaget synes mig i själfva verket innebära en särdeles lycklig lösning af ifrågasvarande problem, och de invändningar, som gjorts emot att detta ämne *icke* skulle blifva *obligatoriskt* undervisningsämne, utan fortfarande vara frivilligt och icke förenadt med några tentamina och examina, anhåller jag att nu få bemöta.

Det förhåller sig nämligen, mina herrar, med dessa stora framtidsämnena, som måste så småningom arbeta sig fram, att man vågar icke alls begära hvad man i sitt innersta önskar. Och anledningen därtill är den, att svenska läkarnes studier nu fordra en tid af 11 à 12 år, hvarför det förefinnes en allvarlig sträfvan att få dessa studier begränsade inom rimliga tidsgränser. Detta är emellertid en ytterst svår uppgift, ty det är i fråga om de medicinska studierna likasom öfverallt, att ett gammalt läroämne vill vara oafkortadt kvar och anser sig fortfarande vara af samma betydelse som förr. Vill man icke öka de redan nu långa studiekurserna, måste man gå mycket varligt till väga. Såsom bevis härpå vill jag anföra hygien. Redan för 30 år sedan insåg svenska Riksdagen nödvändigheten af att skaffa en lärostol för hygien, och en sådan inrättades vid karolinska institutet. Men denna lärostol hade icke någon som helst rättighet att begära af de studerande, att de skulle åhöra den undervisning, som meddelades i detta ämne, utan var deltagandet i undervisningen fullkomligt frivilligt under de elfva första åren. Först därefter ansåg man sig kunna framtvunga en ökning af studiekurserna genom att bestämma, att undervisningen i hygien skulle blifva obligatorisk, så att alla, som skulle blifva svenska läkare, voro tvungna att åhöra undervisningskurserna i detta ämne, men ännu i dag hafva vi icke kunnat komma så långt, att de studerande skola tenteras och examineras i detsamma. De bevista kurserna, men vi veta icke, huru mycket de lära. Allt detta beror därpå, att man är så rädd för att öka de redan nu långa studiekurserna.

Det måste emellertid ske en ändring häri, dels därigenom att undervisningen i gamla läroämnena, som visa mindre lifskraft, måste inskränkas och dels därigenom att en bättre undervisningsmetodik införes, hvilket är vägen till att utan ökning af studiebördan få studieresultatet bättre. Detta är naturligtvis också vägen för ett så utomordentligt viktigt ämne som sjukgymnastiken, och det kommer nog äfven den tid, då dessa kurser kunna blifva obligatoriska, så att ingen svensk läkare får komma ut i praktiken utan att hafva studerat sjukgymnastik, så att han kan säga, när denna är indicerad, d. v. s. *när* den bör användas, och äfvenledes vet, *huru* den bör användas. Ty vi kunna icke annat än säga, att vi på långa vägar här i Sverige ej uppnått det resultat af sjukgymnastiken,

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.

(Forts.)

som skulle hafva vunnits, om ett godt samarbete ägt rum mellan läkare och sjukgymnaster. Detta samarbete önska vi nu vinna. Och då det kan vinnas genom en sådan åtgärd, som af Kungl. Maj:t föreslagits, och med så ytterst små omkostnader för statsverket — det gäller ju i själfva verket endast de båda ålderstilläggen på 500 kronor, som skulle komma att tynga på statsbudgeten — så finner jag detta vara en lycklig lösning af detta stora och allvarliga spörsmål, och anhåller jag därför att få förorda det kungl. förslaget antagande.

Häruti instämde herrar *Palme*, friherre *De Geer*, *Nyström*, *Theodor Nordström*, *Vahlquist*, *Wavrinsky* i Stockholm, *Byström* och *Darin*.

Herr Persson i Tällberg: Jag kan väl förstå, att vetenskapsmännen här i kammaren skola vara färdiga att le ett medlidsamt löje, då vi lekmän kasta oss in i debatten beträffande denna fråga, som hufvudsakligen rör ett vetenskapligt ämne. Men, mina herrar, denna fråga har äfven vissa synpunkter, som äro af sådan beskaffenhet, att man vid deras bedömande måste tillmäta ett vanligt bondförstånd en viss betydelse. Det förekommer en del saker, som vi åtminstone tro, att vi kunna förstå, och som förefalla oss ganska egendomliga.

Det är särskildt *en* omständighet, som jag skall be att få nämna.

Denne professor skulle nu blifva professor vid karolinska institutet; han skulle uppföras på detta instituts stat, men hans verksamhet skulle blifva förlagd till gymnastiska centralinstitutet. Det blir således, såsom medicinalstyrelsen säger, en dubbelställning, för hvilken, om jag så får uttrycka mig, medicinalstyrelsen till och med synes vara i viss grad generad.

Äfven den kommitté, som haft att utreda denna fråga, har stött på vissa svårigheter i detta afseende. Kommitterade anföra några skäl, hvilka återfinnas på sidan 34 i den kungl. propositionen, som är bifogad detta utlåtande, för att emellertid visa, att det finnes åtskilliga professorer, som förut haft en ungefär liknande ställning, som den nu föreslagna skulle få. Där heter det, bland annat:

»Ordinarie professorn i obstetrik och gynekologi är enligt kungl. brefvet den 28 januari 1898 och karolinska institutets stadgar tillika öfverlärare och direktor vid allmänna barnbördshuset, på samma sätt, utan att direktionen för barnbördshuset har att skaffa med hans tillsättning, och öfriga lärare i dessa ämnen vid karolinska institutet hafva att i egenskap af klinikföreståndare, hvar i den ordning, som af kanslern för rikets universitet bestämmes, bestrida hälso- och sjukvården äfvensom undervisningen vid anstalten.

»Extra ordinarie professuren i psykiatri är enligt kungl. brefvet den 26 januari 1883 förenad med öfverläkarebefattningen vid Stockholms hospital för sinnessjuka.» Därpå upprepas en del af nuva-

rande förhållanden, som skulle visa, att det tillgår på samma sätt äfven nu, men såvidt jag kan läsa innantill, äro dessa fall icke fullt analoga med det föreliggande. Denne professor skulle, såvidt jag kan fatta, *uteslutande* få sin verksamhet förlagd till gymnastiska centralinstitutet. De andra professorerna däremot, med undantag möjligen hvad beträffar serafimerlasarettet, hvars ställning till karolinska institutet är ungefär sådan, att jag skulle vilja säga, att de tu äro ett, hafva sin föreläsningsskyldighet vid karolinska institutet. Men så skulle icke blifva förhållandet med denne professor, hvilken, såvidt jag kan förstå, icke skulle hafva någon föreläsningsskyldighet.

*Angående
en professor
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

Vidare frambålla dessa kommitterade såsom ett skäl, hvarför doktor Wide nu skulle blifva professor i detta ämne, att det skulle blifva en högre kompetens, om han blefve professor än eljest. Efter det att kommitterade refererat, huru det brukat tillgå vid kommunens eller statens sjukvårdsinrättningar i Stockholm, uttala kommitterade den förhoppning, att det skall gå på samma sätt i detta fall, hvarefter de säga, att »den förändring, som här afses, jämväl skall blifva till gagn för centralinstitutet dels genom tillgången på ett rikhaltigare och mera mångsidigt sjukmaterial, dels genom den större vetenskapliga utbildning, som kan förutsättas hos den nämnde professorn, hvilken tillika bör vara öfverlärare vid centralinstitutet.» Nog må herrarne väl medgifva, att för vanligt bondförstånd är svårt att fatta, huru utbildningen skall blifva större hos samma person i och med det han utnämnes till professor. Jag kan för min del icke förstå detta.

Nu kan man beträffande dubbelställningen visserligen svara, att man helst skulle se, att han finge sin verksamhet förlagd till karolinska institutet, men att det är af sparsamhetsskäl, som man icke framkommit med ett sådant förslag. Inrätta vi nu en professor i detta ämne, så tror jag nog, att vi äfven böra taga den ekonomiska sidan af frågan i allvarligt öfvervägande. Visserligen säges det, att denna anordning icke är förenad med någon som helst statsutgift, men denna hans ställning, att han skall vara professor vid karolinska institutet, men där icke hafva någon verksamhet, går nog icke så länge att bibehålla, utan besluta vi nu att inrätta denna nya professor, så är jag öfvertygad om att det icke skall dröja länge, förrän med mycket fog ett förslag om karolinska institutets utvidgning kommer att framläggas. Och det ligger ju icke något ondt i detta — därpå få vi vara beredda — endast vi få en sådan professor, som motsvarar det ändamål, som Kungl. Maj:t nu förespeglar oss, nämligen en professor i medicinsk gymnastik och ortopedi.

Denna fråga har förut blifvit berörd. Herr statsrådet har i viss mån sökt förringa betydelsen af ordet ortopedi, och herr Wallis, den siste ärade talaren, sökte framhålla med mycken skärpa, hvilken betydelse sjukgymnastiken har i våra dagar. Detta var emellertid

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.
(Forts.)*

icke något svar på den af den förste talaren framställda hufvud-
anmärkningen, utan det förefaller mig, att vi behöfva en ytterligare
förklaring, innan vi kunna gå med härpå.

Nu säger man visserligen, att kirurgi endast är en underafdel-
ning af ortopedi, och är det så, att någon missbildning är af sådan
art, att ett operativt ingrepp är erforderligt, så vänder man sig till
en kirurg ex professo, såsom herr statsrådet yttrade.

Ja, det kan nog hända, att så kommer att ske. Men jag har
trott, att det skulle fordras särskild specialkunskap på just detta
område af kirurgien, ty enligt det lilla jag vet därom, brukar det
tillgå så, att ett vanligt kirurgiskt ingrepp ofta nog lämnar miss-
bildning efter sig. I detta fall åter skulle det blifva ett kirurgiskt
ingrepp, som skulle bota medfödd missbildning i människokroppen,
och då föreställer jag mig, att därtill fordras någon specialutbild-
ning för en kirurg just på detta område. Jag tror således icke, att
man kan tala om, att vi fått en fullt kompetent professor i ortopedi,
förrän professorn i ämnet äfven är en mycket skicklig kirurg. Jag
vill i detta hänseende begagna mig af ett exempel, äfven om herrarne
kalla det för ett vulgärt sådant. Jag antager, att jag t. ex. gifver
mig ut för att vara lässmed, men icke förstår mig på konsten att
fila. Denna konst att fila är ju en underafdelning af lässmeds-
konsten, men jag kan icke med fog kallas lässmed, om jag icke
kan fila. På samma sätt tror jag, att det är med den kirurgiska
ortopedien. Och vi få väl tillmäta våra högsta medicinska auktorit-
eter i Uppsala och Lund något vitsord, då de med skärpa fram-
hållit vikten och betydelsen af detta ämne. Nu har man också
framhållit betydelsen af sjukgymnastiken och hvilken viktig veten-
skap detta är. Det vill jag icke bestrida. Jag tror, att det är en
viktig vetenskap, och jag tror, att ortopedien är det också. Då är
det högst underligt, att dessa viktiga ämnen icke föreslås skola
blifva obligatoriska för våra läkarekandidater, utan om dessa så
vilja, få de taga undervisning däri, och om de icke vilja, få de
låta bli.

Det är således här åtskilliga saker, som för lekmannen synas
ytterst besynnerliga, utom det obehagliga, jag vågar säga detta,
som ligger däri, att Riksdagen skall tillsätta en personlig professur.

Vidare kan jag icke undgå att såsom min mening uttala, att
det förefaller mig, att, då nuvarande ortopediska institutet skall in-
dragas, den ene läraren där, nämligen doktor Vallgren, knappast
synes hafva någon plats på den nya institution, som skulle träda i
stället, eller i hvilken den förre skulle uppgå. Emellertid anser
jag icke någon orättvisa ligga i, att han får gå in där som lärare
och får ett lönetillägg af 2,000 kronor. Man kan gärna lämna detta
lönetillägg, jag anser det icke orätt. Men om vi nu slopa detta
gamla institut och öfverföra dess verksamhet till gymnastiska cen-
tralinstitutet, få vi vara beredda på, att den dag nog kommer
ganska snart, då detta drager efter sig andra utgifter, än hvad som

ligger i pensioner och dylikt. Det blir nog stora byggnadsfrågor också. Jag har velat säga detta, på det att kammaren må se frågan från enkla och praktiska synpunkter, innan den fattar sitt beslut.

Jag skall endast tillåta mig att instämma i yrkandet på afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen: Äfven jag är på detta område en lekman liksom den siste talaren, och jag tror, att äfven jag i mitt anförande framhållit enkla och praktiska synpunkter, ty några andra är jag på grund af min egenkap af lekman icke mäktig att framföra. Jag vill framhålla, att genom den föreslagna åtgärden, som, så att säga, ingenting kostar, beredes en bättre undervisning åt de blifvande läkarne i ett så viktigt ämne som sjukgymnastik eller medicinsk gymnastik, på samma gång det numera fullkomligt obehöfliga ortopediska institutet försvinner, men i stället det gymnastiska centralinstitutet blir kraftigare och en ny professur vinnes. Mera kan man icke säga; jag hoppas, att detta är enkelt nog.

Motskålen äro mera vetenskapliga och lärda. Genom dem fladdrar ständigt ett spöke, som heter ortopedisk kirurgi, som i dessa dagar kommit mycket buller åstad. Förr hörde man icke talas om det annat än som en specialitet af kirurgien, som en ärad talare mycket riktigt sade. Vi lefva ju i specialiteternas tidevarf, och jag kan icke vara någon fiende till att det kommer till heder. Men det andra ämnet — den medicinska gymnastiken — kan väl hända, att det icke finnes en professur däri i något af Europas länder, men det finnes heller intet land, som haft en Ling. Han var också en lekman, och han fick uppbära mycken smålek; men ehuru han var en lekman, utförde han icke något lekverk, utan ett jätteverk. Hans ande har sedan lefvat kvar i vårt land och gjort, att gymnastiken gått framåt samt att det är den *svenska* gymnastiken man söker, när man vill hafva gymnastik, och att det är till vårt gymnastiska institut utländingarna komma, när de vilja studera gymnastik. Den Lingska gymnastiken har därifrån spridt sig öfver hela världen till heder för vårt land. Denna gymnastik uppfanns, som sagdt, icke af någon vetenskaplig specialist, utan af en enkel och flädlös lekman.

För att ingen må missförstå mig, vill jag bemöta herr Starbäck, som uttalade en farhåga för att de, som nu vid ortopediska institutet åtnjuta fri läkarvård, skulle mista denna, därigenom att ortopediska institutet försvinner. Jag vill framhålla en passus i kommitténs utlåtande sid. 33, där det uttryckligen framhålles, att fripatienterna kunna icke obetydligt ökas öfver det nuvarande antalet vid båda instituten. Det skulle således blifva flera vid det nya än förut vid båda tillsammans. Detta hade kommitterade föreslagit, och af den följande motiveringen framgår, att det är Kungl. Maj:ts

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

bestämda mening, att så skulle blifva. Man skulle *icke* minska fripatienternas antal, ty det behöfves mera material, och ju mera man får, desto bättre. Redan nu är gymnastiska centralinstitutet billigare än andra institut i Stockholm och fripatienternas antal stort. Men det skulle blifva större vid detta ena institut, än hvad det är vid bägge tillsammans. Således, den, som ömmar för de fattiga, som behöfva gymnastikvård, den bör känna sig tillfredsställd af detta förslag.

Vidare har man sagt, att det finnes nog med lärare vid gymnastiska centralinstitutet, och frågat: »hvad skall man då göra med *denne*?» Men, mina herrar, de, som finnas, äro lärare för gymnastiska centralinstitutets elever, och det skulle *icke* denne vara. Det är lärare för dem, som utbilda sig till sjukgymnaster, för att icke tala om den stora militärkursen vid centralinstitutet. Dessa lärares verksamhet skulle icke rubbas, utan den nye läraren skulle vara lärare för de medicine studerande likasom nu, men med den skillnaden, att han får *flera* patienter att visa dem, med afseende å hvilkas behandling han kan gifva dem lärdomar.

Det är visserligen sannt, att det finnes här i Stockholm en massa extra ordinarie professorer i mycket viktiga ämnen, t. ex. i syfildologi; men det veta herrarna, att det beror på särskilda omständigheter. Det sammanhänger därmed, att denne professor är öfverläkare vid S:t Görän; och till följd af hans stora praktik är hans lön en jämförelsevis obetydlig del af hans inkomster. På samma sätt är det med professuren i ögonsjukdomar. Detta bör således icke användas som motiv för att göra den nu ifrågavarande professoren till extra ordinarie professor.

Hvad beträffar doktor Vallgren, som den siste talaren vidrörde, har man sökt ställa det så, att han får lika bra som nu, med bibehållande af sitt arbete; och därmed är han belåten och äfven vi.

Ingen har för öfrigt sagt, att doktor Wide blir bättre, då han kommer till gymnastiska centralinstitutet, utan att han får *bättre undervisningsmateriel*, mera lefvande materiel att framvisa. Det är en kolossal fördel att kunna visa flera olika fall, både ortopediska och andra.

Slutligen har man sökt skrämma kammaren med, att det blir andra och nya utgifter med tiden, men *här* är ingen utgift att tala om. Detta är ingen början i utgiftsväg, utan här föreligger det egendomliga fallet, att man för ingen kostnad kan få, hvad som från sakkunnigt och opartiskt håll betecknas som en betydlig förbättring.

Herr Wallis: Jag skall blott säga något mot den invändning, som kom från den näst siste ärade talaren. Han sade, att vi sannolikt skulle få se, att denna ytterst minimala utgift, som nu föreligger, skulle draga med sig betydligt större i framtiden, därför att professorns i sjukgymnastik och ortopedi föreläsningssam-

het en gång skulle komma att förflyttas till karolinska institutet. Nej, den kommer visst *icke* att kunna förflyttas till karolinska institutet. Den är bunden vid undervisningsmaterialet, och det hafva vi vid gymnastiska centralinstitutet. Professorns i sjukgymnastik och ortopedi ställning vid detta institut blir en dubbelställning, såsom det anmärktes, men den blir sådan, som förekommer vid en mängd professorer vid karolinska institutet. Alla de professorer, som hafva att göra med praktiska ämnen, måste hafva en sådan dubbelställning, med verksamhet äfven exempelvis vid serafimerlasarettet eller barnbördshuset eller Sabbatsbergs gynekologiska klinik eller St Görän etc.; och vi hafva aldrig funnit någon olägenhet däraf. Där finnes undervisningsmaterialet, och där måste undervisningen ske. Den sker *icke* vid karolinska institutet. Nu är det fråga om undervisning i gymnastik, och den kommer att ske vid gymnastiska centralinstitutet, därför att där finnes undervisningsmaterialet. Vi kunna aldrig få den till karolinska institutet, ty vid gymnastiska centralinstitutet hafva vi undervisningsmaterialet till skänks, alldeles som vid serafimerlasarettet etc.; vid karolinska institutet skulle vi hvarken få det till skänks eller ens kunna få det. Jag kan således *icke* se, att det blir att befara någon utgift för framtiden i det hänseendet.

*Angående
en professor
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

Herr Starbäck: Det kan synas djärft, att här efter det öfvertygande anförandet från statsrådsbänken och det sakkunniga yttrandet från stockholmsbänken söka uppträda mot förslaget. Men jag är *icke* öfvertygad af de anförda skälen. Jag kan *icke* finna, att det skulle stöta på praktiska svårigheter, att, då vi hafva en professor i sjukgymnastik vid gymnastiska centralinstitutet, ordna saken så, att från densamma meddelades undervisning åt eleverna vid karolinska institutet.

Beträffande den spökrädsla, som måhända visat sig i mitt och andras anförande om ortopedisk kirurgi, torde det dock vara berättigadt att anse, att den ortopediska kirurgien *icke* är någon ringa specialitet. Det är med den som med andra specialiteter, att den fordrar särskild fackkunskap. Det är en del statiska och dynamiska missbildningar i skelettet, som det gäller att ändra. Då är det mekaniska kunskaper, matematisk och mekanisk begåfning, som behöfvas för att kunna ingripa på rätt sätt.

För öfrigt synes det mig underligt, att det är just den medicinska gymnastiken, som skall drifvas fram till en professorsstol vid institutet. Om det är så, att man är rädd för den gammalmodiga medicinska behandlingen, hvarför *icke* taga något annat ämne? Hvarför *icke* föreslå en professor i balneologi?

Där ha vi också ett modernt medel att bota sjukdomar — nämligen med vattenbehandling — som *icke* har någon professor och ej heller en lärostol vid något annat institut.

Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.

(Forts.)

Jag kan, som sagdt, herr talman, icke känna mig öfvertygad af de skäl, som här framkommit från motsatt håll, och ber därför att få vidhålla mitt yrkande om afslag å Kungl. Maj:ts nu förevarande framställning.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen: Jag ber den siste ärade talaren om ursäkt för att jag glömde att besvara hans invändning, att man ju redan hade en professur i sjukgymnastik, nämligen vid gymnastiska centralinstitutet. Det fanns nog ett svar på denna invändning i mitt anförande, fastän jag icke närmare preciserade det. Min mening var att säga, att vi ha ju en anstalt för utbildande af sjukgymnaster, militärgymnaster och gymnastiklärare och att där visserligen finnes en professor, men att han har fullt upp att göra med att undervisa sina elever, hvilka skola göras specialkunniga i gymnastik. Detta kan icke gå för sig med de medicinske studerande på den korta tid, som kursen omfattar, men å andra sidan ha dessa studerande stora förutsättningar för att kunna på en jämförelsevis kort tid tillägna sig tillräcklig bildning i ämnet. De behöfva icke utbilda sig i rörelsegifning och lära sig en massa detaljer, utan det är nog med, att de i stora drag känna till ämnet; de hafva ju alltid sin grundliga medicinska bildning och skola ju sedermera endast gifva föreskrifter åt sjukgymnasterna. Denne professor i sjuk- och militärgymnastik har således fullt upp att göra redan nu och hans tjänstgöring är mycket ansträngande. För öfrigt har han icke med säkerhet kompetens att taga hand om läkarne.

Hvad beträffar den ortopediska kirurgien, vet jag mycket väl, att den specialiteten har framstående idkare i Europa, t. ex i Frankrike. Det uppstår en stor specialist på ett område, och till honom resa naturligtvis från vårt land alla de, som vilja lära något i den vägen och som ha råd att resa, och det är ju väl, att så är. Men om vi börja att upprätta professurer i dylika specialiteter, tror jag, att följderna däraf kunna blifva farligare än de följder, som en talare på dalabänken satte i fråga, att en professur i gymnastik skulle kunna medföra.

Hvad slutligen det angår, att man skulle upprätta en professur i balneologi eller badvetenskap, så vill jag visserligen icke förneka, att det är en nyttig och god sak att bada och att äfven det kan blifva en vetenskap, men jag vädjar till herrarne allesammans, om icke den medicinska gymnastiken ändock spelar en större roll i våra dagar än badningen och om icke just den vetenskapliga sidan är viktigare i den förra än i den senare. Jag tror, att bad göra mycken nytta, tagna på det enkla och vanliga viset som de flesta människor begripa ändå, och att en vetenskaplig undervisning där i första hand är mindre behöflig.

Herr Wawrinsky i Saltsjöbaden: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, när allt hvad jag skulle vilja säga redan blifvit uttaladt dels från statsrådsbänken, dels af min kollega på stockholmsbänken, men då herr Starbäck, liksom äfven några andra reservanter inom utskottet, synes envist vilja hålla på sin åsikt beträffande den kirurgiska ortopediens ställning, ber jag att få framhålla, att äfven vi läkare kanske ha någon liten erfarenhet i den här saken likaväl som herr Starbäck, åtminstone angående den kirurgiska ortopediens betydelse och ställning inom läkekonsten. Jag vill därför uttala som *min* personliga öfvertygelse, att en särskild professur i en sådan specialitet som den kirurgiska ortopedien är alldeles öfverflödig på grund af det lilla område, som af detta ämne beröres. Jag anser för min del, att de professorer i kirurgi, som vi redan äga i vårt land, äro fullt kompetenta att sköta såväl den ortopediska kirurgien som den öfriga kirurgien och att de således icke behöfva något biträde af ortopeder vid sina kirurgiska ingrepp.

Jag har endast velat gentemot herr Starbäck framhålla, hvilken åsikt i denna fråga gör sig i allmänhet gällande inom läkarekåren, för hvilken jag nu här gjort mig till en tolk. För öfrigt ber jag att få instämma i det yrkande, som herr Wallis nyss framstälde.

Friherre De Geer: Herr talman! Icke heller jag hade tänkt yttra mig i denna fråga, men jag har blifvit uppkallad af hvad talaren på dalabänken nämnde om, att särskildt vetenskapsmännen skulle ha benägenhet för att instämma i yrkandet på bifall i denna fråga. Som jag ju alls icke är fackman inom detta område, var det uteslutande från det sunda förnuftets ståndpunkt, som jag för min del fann mig föranlåten att instämma i herr Wallis' yttrande.

Jag har i likhet med många andra lekmän med stor tillfredsställelse sett, att en mera naturenlig riktning håller på att arbeta sig fram inom vår läkarevetenskap, och jag anser, att lekmännen böra, såvidt på dem ankommer, söka uppmuntra denna riktning.

Det är nog -- såsom här har anmärkts -- tämligen själfklart, att d:r Wides kompetens icke kommer att blifva större, därför att han blir utnämnd till professor; men däremot förefaller det mig, som om man skulle ha betydligt större säkerhet för att i framtiden få kompetenta efterföljare till d:r Wide, om platsen tillsättes genom karolinska institutets försorg.

Det var med förvåning, som jag hörde samme talare på dalabänken använda bilden om lässämeden och kunskapen i filning. Jag trodde icke, att han så älskade knifven, att han ville, att den skulle användas i alla hithörande fall. Enligt fackmännens utsago kan och bör ju det stora flertalet dylika fall behandlas utan knifvens tillhjälp, hvarför denna här ju alls icke spelar samma roll som filen för lässämeden.

Hvad beträffar den ärade talarens betänkligheter gentemot

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.*

(Forts.)

inrättandet af en personlig professur, synas mig dessa vara föga grundade. Särskildt i detta fall är det ju frågan om en person, som visat sig äga just de erforderliga förutsättningarna. Men jag vill äfven ur principiell synpunkt inlägga en protest emot ogillandet af personliga professorer öfver hufvud. Dels har Riksdagen, som bekant, åtskilliga gånger på goda grunder beviljat medel till sådana professorer, dels är det utan tvifvel, i synnerhet i små länder, en fråga af synnerligen stor vikt, att vid hvarje särskildt tidsskede de utmärkta vetenskapliga krafter, som då finnas tillgängliga, också blifva tillvaratagna, vare sig de passa in i de officiella fack, som för tillfället finnas vid våra högskolor, eller ej. Det vore ett stort slöseri med intellektuell kraft, om så icke skedde. Någon alltför stor förskräckelse för personliga professorer, genom hvilka dock understundom en och annan utmärkt begåfning kan räddas åt vetenskapen och åt vårt land, är således icke på sin plats.

För min del anser jag, att kammaren handlar klokast, om den i detta fall bifaller den framställning, som af Kungl. Maj:t har blifvit gjord och hvilken vunnit understöd af sakkunskapen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i den nu förevarande punkten.

Herr Hedin: Herr talman! Jag vet icke något annat tillfälle än detta — såvida jag icke skulle väcka en motion eller framställa en interpellation därom — för att få fästa uppmärksamheten på en sak, som måhända börjar på att blifva lika så viktig som anskaffande af en professur i massage. Jag syftar här på det öfverhandtagande kvacksalveriet, till hvilket jag då räknar bland annat massage, meddelad icke af hvad danskarne brukade kalla förr i världen halfstuderade röfvere, utan af ostuderade röfvere. Detta har tagit en sådan öfverhand, att här meddelas massage — och massage under omständigheter, då sådan kunde vara i hög grad äfventyrlig och vådlig — af personer, hvilkas kunskap om människokroppen måhända innefattar kännedom om skillnaden mellan ben och armar, näsa och öron o. s. v., men icke sträcker sig längre. Om en trollpacka har varit använd till att öppna dörren hos en annan trollpacka, som tagit sig före att, utan att ha fått någon undervisning däri, gifva massage, så är den förra efter några veckor eller månader färdig att själf börja och gifva massagebehandling. Och om man frågar en läkare, är det icke svårt att få veta, att sådant kan vara icke oskadligt, utan i högsta grad äfventyrligt. Om det icke finnes en lag, som hindrar kvacksalveri, så låtom oss då få en sådan lag, och om det redan finnes en dylik lag, men densamma icke tillämpas, så laga då, att den blir tillämpad, och om till skydd för kvacksalvare göra sig gällande obehöriga inflytelser, må dessa då stäfjas, från hvilket håll de än komma!

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen i öfverensstämmelse med de därunder förekomna yrkandena propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för förstnämnda proposition. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

*Angående
en professur
i medicinsk
gymnastik och
ortopedi vid
karolinska
institutet.
(Forts.)*

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i elfte punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen utföll med 88 ja, men 120 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Punkterna 12—14.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15, om ändringar i vissa bestämmelser angående löne- och pensionsregleringen för lärare vid de allmänna läroverken.

*Angående
löne- och pen-
sionsreglerin-
gen för lärare
vid de all-
männa läro-
verken.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen medgifva, att rektor vid allmänt läroverk finge för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo äfven den tid, hvarunder han på grund af förordnande bestridt annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag, samt att Kungl. Maj:t skulle äga att i särskilda fall, då sådant befundes erforderligt, för extra ordinarie ämneslärare och ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken bestämman arfvoden till andra belopp än dem, som för sådana lärare och lärarinnor funnes upptagna i kungl. kungörelsen den 27 augusti 1904.

Utskottet hemställde, att Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning måtte medgifva,

a) att rektor vid allmänt läroverk finge för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo äfven den tid, hvarunder han under tiden för sitt rektorsförordnande på grund af förordnande bestridt annan statens tjänst eller fullgjort annat offentligt uppdrag; samt

Angående
löne- och pen-
sionsreglerin-
gen för lärare
vid de all-
männa läro-
verken.

(Forts.)

b) att Kungl. Maj:t ägde att, då sådant befundes erforderligt, för extra ordinare ämneslärare vid de allmänna läroverken, hvilka tjänstgjorde såsom vikarier för ordinarie lärare, som innehade förordnade att vara ledamöter i öfverstyrelsen för de allmänna läroverken, bestämma arfvoden till andra belopp än dem, som för sådana extra ordinarie lärare funnes upptagna i kungl. kungörelsen den 27 augusti 1904.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan yttrade

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Vid fjolårets riksdag fastställdes ny stat för lärarne — såväl de ordinarie som de extra ordinarie lärarne — vid de allmänna läroverken. Redan vid innevarande års riksdag, således första riksdagen efter det att den nya staten för dessa lärare blifvit antagen, kommer Kungl. Maj:t med förslag om ändringar i densamma. Jag kan emellertid icke för min del finna, att dessa föreslagna ändringar äro vare sig nödiga eller nyttiga. Jag syftar härvid särskildt på hvad som hemställes i mom. b) af denna punkt, ty med afseende å mom. a) har jag icke något att erinra.

Kungl. Maj:t har här begärt att i särskilda fall få bestämma arfvodena åt extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken till andra belopp än dem, som i nu gällande stat för sådana lärare äro fastställda. Statsutskottet har nu föreslagit den ändringen i den af Kungl. Maj:t sålunda gjorda framställningen, att Kungl. Maj:ts rätt att bestämma andra arfvoden åt de extra ordinarie lärarne skulle gälla endast i sådana fall, då en extra ordinarie lärare tjänstgör såsom vikarie för ordinarie lärare, som innehar förordnande att vara ledamot i öfverstyrelsen för de allmänna läroverken. Oaktadt detta statsutskottets förslag innebär en inskränkning af Kungl. Maj:ts nu förevarande framställning, kan jag likväl icke vara med om detsamma. Jag tror, att ett bifall till förslaget i denna del skulle medföra, att den en gång fastställda staten och de förändringar af densamma, som här blifvit föreslagna, skulle sedan år efter år kunna ändras än på ett sätt, än på ett annat.

Här framhålles visserligen, att de lärarebefattningar, hvarom här är fråga, äro i behof af särskildt goda krafter, och detta vill jag visst icke bestrida, men jag tror, att hvarje annan lärareplats vid de allmänna läroverken, hvilken af en eller annan orsak är ledig, är i behof af lika goda lärare som de nu ifrågavarande platserna. Det säges äfven, att det här gäller ett förordnande på längre tid än i de flesta andra fall. Denna omständighet tror jag dock icke är af någon särskild betydelse härvidlag. Jag hemställer till herrarne, huru det skulle komma att taga sig ut, därest en sådan bestämmelse som den här ifrågasatta skulle komma att antagas. Det kan hända, och har för resten redan händt, att en ordinarie lärare vid ett allmänt läroverk får förordnande att vara ledamot af

öfverstyrelsen för de allmänna läroverken och på grund däraf blir ledig från sin lärarebefattning samt att vid samma läroverk en annan ordinarie lärare af annan anledning får tjänstledighet för lika lång eller längre tid än den förstnämnde; då skall den extra ordinarie lärare, som tjänstgör som vikarie för den i senare fallet omnämnde läraren, ha mindre aflöning än den, som uppehåller den förres tjänst. Jag undrar, om detta kan verka godt; jag tror det icke. Det säges visserligen, att man till vikarier för de lärare, som sitta i öfverstyrelsen, icke kan förordna andra än goda och tränade lärarekrafter. Men skall man då icke uppställa samma fordringar på de extra ordinarie lärare, som vikariera för andra tjänstlediga lärare?

Jag tror äfven, att det förhållandet, att en extra ordinarie lärare åtnjuter högre aflöning än en ordinarie, kan skapa ett visst öfvermod hos de extra ordinarie lärarne, som icke vore hälsosamt för denna stora kår. Om — såsom verkligen har inträffat — en ordinarie adjunkt förordnas till ledamot af öfverstyrelsen för de allmänna läroverken, får den extra ordinarie lärare, som vikarierar för honom, högre aflöning än en vid samma läroverk tjänstgörande vikarierande lektor. Jag tror icke, att detta skapar något godt förhållande mellan de ordinarie och de extra ordinarie lärarne.

När lärarebefattningarna uppehållas med extra ordinarie lärare, anser jag, att *orsaken* till den ordinarie lärarens tjänstledighet icke skall utgöra någon anledning till en större eller mindre aflöning i det ena eller andra fallet. Det bör väl vara så, att, i enlighet med hvad Riksdagen bestämde i fjol, de vikarierande lärarnes löner utgå efter samma norm, nämligen efter de större eller mindre tjänstemeriter, som de olika lärarne hafva. Jag anser detta vara ett bra sätt att ordna denna sak, men däremot kan jag icke anse, att den här ifrågasatta anordningen skulle vara lämplig.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts framställning som utskottets hemställan under mom. b) i den nu föredragna punkten.

Herr vice talmannen, som emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, gaf härefter på begäran ordet till

Herr Persson i Tällberg, som anförde: Herr talman! Jag kan icke godkänna de anmärkningar, som den siste ärade talaren framställt mot utskottets förslag. Kungl. Maj:t hade begärt, att man skulle gå längre, och önskat fullmakt in blanco. Utskottet har åter gått den gyllene medelvägen. För min enskilda del har jag icke varit synnerligt belåten med utskottets förmedlande förslag och framställde verkligen vid ärendets förberedande behandling inom afdelningen ett särskildt förslag. Detta vann emellertid icke några sympatier, utan vi enade oss i stället om att medgifva den begärda rätten i afseende å vikarier för öfverstyrelsens ledamöter,

Angående löne- och pensionsregleringen för lärare vid de allmänna läroverken
(Forts.)

Angående löne och pensionsregleringen för lärare vid de allmänna läroverken (Forts.)

beträffande hvilka det åtminstone är alldeles tydligt och klart, att de under längre tid icke kunna sköta sina tjänster vid läroverken. Vi ansågo det vara rätt och lämpligt, att Kungl. Maj:t erhöles befohgenhet att gifva deras vikarier högre aflöning, än som föreskrifves i kungl. kungörelsen den 27 augusti 1904. Oaktadt, som sagdt, Riksdagen så nyligen fattat beslut i detta ämne, ansågo vi dock billighetsskäl tala härför.

Jag skall därför, herr talman, i korthet anhålla att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr vice talmannen tillkännagifvit, att han, enär under öfverläggningen olika yrkanden blifvit gjorda med afseende å mom. b) af förevarande punkt, komme att framställa särskilda propositioner å hvardera momentet, blef till en början på därom gjord proposition utskottets hemställan i mom a) af kammaren bifallen.

Därefter gaf herr vice talmannen proposition å de beträffande mom b) framställda yrkandena, och blef jämväl utskottets hemställan i detta moment bifallen.

Angående rätt för vissa lärare att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk.

Punkten 16, angående rätt för vissa lärare vid allmänna läroverk och samskolor att för lönetur och pension räkna sig till godo tjänstgöring vid enskilda läroverk.

I två särskilda, lika lydande motioner, väckta den ena, n:o 22, i Första Kammaren af herr *F. A. Boström* och grefve *F. C:son Wachtmeister*, samt den andra, n:o 136, i Andra Kammaren af herr *H. Hedlund m. fl.*, hade föreslagits, dels att Riksdagen måtte medgifva föreståndare och föreståndarinnor vid sådana högre läroverk, särskolor eller samskolor, som förberedde till studentexamen och förty stode under offentlig kontroll, rätt att, såvida de uppfyllde villkoren för befordran till allmänt läroverk eller af stat och kommun gemensamt underhållen samskola och hade full tjänstgöring motsvarande den, som ålåge rektor eller föreståndarinna vid sådan läroanstalt, efter eventuell öfvergång till sådant läroverk eller samskola, för lönetur räkna sig till godo den tid, de tjänstgjort vid enskildt läroverk, dock ej mer än högst tio år; dels ock att Riksdagen måtte medgifva föreståndare och föreståndarinna, lärare och lärarinnor vid sådant högre läroverk, som förberedde till studentexamen och förty stode under offentlig kontroll, rätt att under motsvarande förutsättningar, efter eventuell öfvergång till statens allmänna läroverk eller af stat och kommun underhållen samskola, för pension räkna sig till godo den tid, de tjänstgjort vid enskildt läroverk.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Petersson* i Påboda, som ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner, måtte medgifva föreståndare och föreståndarinnor vid sådana högre läroverk, särskolor eller samskolor, som förberedde till studentexamen och förty stode under offentlig kontroll, rätt att, såvida de uppfyllde villkoren för befordran till allmänt läroverk eller af stat och kommun gemensamt underhållen samskola och hade full tjänstgöring, motsvarande den, som åläge rektor eller föreståndarinna vid sådan läroanstalt, efter eventuell öfvergång till sådant läroverk eller samskola, för lönetur räkna sig till godo den tid de tjänstgjort vid enskildt läroverk, dock ej mer än högst tio år; samt

b) att hvad motionärerna föreslagit angående rätt för lärare vid allmänna läroverk och samskolor att i vissa fall för erhållande af pensionsrätt tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk icke måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter på begäran ordet lämnades till:

Herr Hedlund, som yttrade: Herr talman! Motionärerna hafva framställt två yrkanden, det ena att föreståndare och föreståndarinnor vid enskilda läroverk, som hafva dimissionsrätt, skulle vid öfvergång till statstjänst äga att för lönetur räkna sig till godo den tid, de tjänstgjort vid enskildt läroverk, dock högst 10 år, och det andra att föreståndare och föreståndarinnor, lärare och lärarinnor vid dylika enskilda läroverk måtte vid öfvergång till allmänt läroverk få för pension tillgodoräkna sig den tid, de haft anställning vid enskildt läroverk. Båda yrkandena hafva afstyrkts af statsutskottet, det senare dock med en synnerligt välvillig motivering, hvadan motionärerna i afseende härå icke kunna vara annat än tacksamma mot utskottet, för det utskottet sålunda fört frågan framåt. Jag skall härutinnan icke göra något särskildt yrkande, utan vill endast uttala den förhoppningen, att utskottets utlåtande må bära någon frukt.

Beträffande det förra yrkandet återigen skall jag be att få yttra några ord. Det kan icke bestridas, att, om dessa enskilda läroverk, hvilka i hög grad bespara staten kostnader för undervisningen, icke funnes till, staten i stället för att nu till understöd åt dem utgifva omkring 400,000 kronor om året skulle nödgas för ändamålet anslå en summa, icke understigande $1\frac{1}{2}$ à 2 millioner kronor. Dessa enskilda läroverk hafva ju utan tvifvel i jämförelse med statens skolor vissa svaga sidor, men de hafva också vissa starka sidor, och de senare skall jag be att något få framhålla.

När Riksdagen bestämde villkoren för understödet åt de enskilda läroverken, fäste Riksdagen alldeles särskild uppmärksamhet

Angående rätt för vissa lärare att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk.

(Forts.)

*Angående
rätt för vissa
lärare att till-
godoräkna sig
tjänstgöring
vid enskilda
läroverk.*

(Forts.)

vid hvad som kanske är deras starkaste sida, nämligen det förhållandet, att de äro nyttiga experimentalfält i afseende å nya undervisningsmetoder. Riksdagen yttrade i detta afseende, att anslaget skulle lämnas till sådana »för manlig eller både för manlig och kvinnlig ungdom afsedda läroverk, hvilka med afseende på ämnesföljd, tim- och kursfördelning, undervisningsmetoder eller genom sin organisation i öfrigt äro ägnade att på undervisningens och uppfostrans område anställa sådana försök, som i följd af gällande bestämmelser för de allmänna läroverken icke kunna där anordnas, men som äro af den betydelse, att därigenom en värdefull pedagogisk erfarenhet må vinnas.»

Lämnar nu undervisningen vid de enskilda läroverken en sådan värdefull pedagogisk erfarenhet? Om man genomgår programmen för ett antal enskilda läroverk och sammanställer hvad man där finner, så gör man verkligen ganska intressanta upptäckter — upptäckter, hvilka göra, att man alldeles utan omsvep måste besvara den af mig nyss framställda frågan med ja och med ett eftertryckligare ja, än kanske många utan detta studium anat.

Vi må erinra oss, att samundervisningens stora sak i vårt land först framförts af de enskilda läroverken jämte folkskolan och att det är på erfarenheten härifrån, som staten byggde, då den i fjol inrättade sina samskolor.

Vidare hafva vi åtskilliga rön i afseende å organisationen. Ett läroverk började med att uppdelas sig i en mellanskola och ett gymnasium samt uppskjuta latinet till gymnasialafdelningen flera år innan Riksdagen genomfört denna reform, och icke mindre än 12 år innan nämnda reform kom till stånd vid statens läroverk hade densamma vid denna enskilda skolas grundande utvecklats i programmet. Ej mindre än tre enskilda läroverk äro så inrättade, att de hafva en 6-klassig mellanskola och däröfver ett 3-årigt gymnasium. Bland fackmän hafva, såsom vi veta, meningarna varit mycket delade om hvilkendera anordningen skulle vara den fördelaktigaste, antingen den nu af staten tillämpade med en underskola, hvars 5 första klasser förbereda till ett 4-årigt gymnasium, eller en 6-årig mellanskola och därefter ett 3-årigt gymnasium. Det är naturligtvis af stort intresse och gagn, att enskilda läroverk finnas, som till jämförelse med den af staten införda tillämpa den andra anordningen.

Så hafva vi åtskilliga nyheter i afseende å undervisningens organisation. Flera af de enskilda läroverken sträfvade efter att förebygga den öfverklagade mångläsningen och åstadkomma den eftersträfvade koncentrationen i undervisningen genom att t. ex. läsa endast ett språk i sänder eller drifva allenast ett ämne under en viss tid, en månad eller något längre, för att därefter låta detta ämne i sin ordning hvila samt upptaga ett annat ämne, som då drifves lika utförligt och ingående. På detta sätt söker man undvika mångläseriets onda.

Ett läroverk har, för att förebygga ungdomens öfveransträngning, begränsat antalet lästimmar till fyra om dagen i stället för de vid statens läroverk fastställda fem timmarne och finner sin uträkning däri. Vid detta läroverk aflägges studentexamen med icke sämre resultat än vid statens skolor.

Man har vidare upptäckt, att lästimmar på 45 à 50 minuter äro alldeles för långa, särskildt för den yngre ungdomen. Man har då efter amerikanskt mönster förkortat lästimmarne till 25 à 30 minuter och funnit detta vara till gagn.

Man har äfven försökt att låta olika ämnen sammanföras i en enda lektion. Man har t. ex. en lektion i geografi och förbinder då denna alldeles omedelbart med naturkunnighet, hvarigenom man vinner en mycket större åskådighet vid den geografiska undervisningen rörande exempelvis ett land eller en del af ett land.

Slöjd och alla möjliga slags handarbeten, matlagingskuser för flickor med mera dylikt tränga mycket starkt in i de enskilda läroverkens undervisning.

På kroppsöfningar, särskildt idrott, lägger man med synnerlig ifver an vid vissa af dessa enskilda läroverk. Särskilda aflönade lekledare hafva blifvit anställda. En skola, belägen på landet, drifver, alldeles efter engelskt mönster, systematiska idrottsöfningar, undervisning i rodd, skridskoåkning, bollspel m. m.

På somliga håll medgifves lärjungarne stor valfrihet i afseende på undervisningsämnen, och slutligen vill jag nämna, att man söker öppna deras ögon för hvad som försiggår i samhället genom föredrag i allmänna ämnen samt genom den i Stockholm med stor framgång sedan kort tid genomförda och äfven på andra orter påbörjade s. k. sociala undervisningen, där för de äldre lärjungarne lämnas redogörelser t. ex. för organisationen af Stockholms fattigvård, för egnahemsfrågan o. s. v.

Jag kommer nu till en afdelning, som jag vill kalla reformer i undervisningsmetoden. Främst står här en mycket viktig sak, nämligen den praktiska, moderna språkundervisningen. Vi veta, att man förr i tiden brukade börja med grammatikan. Lärjungen hade minnet fullproppadt med regler och undantag, men träffade han en utlänning, förstod han hvarken hvad denne sade, ej heller kunde han själf säga något till honom. Det är de enskilda läroverken, som egentligen börjat med att föra denna undervisning in på mera ändamålsenliga banor genom att i främsta rummet sätta förmågan att läsa, skrifva och förstå samt begränsa grammatikan till att endast utgöra ett medel för detta måls vinnande. Från de enskilda läroverken har efter hand den mera moderna språkundervisningen öfvergått till och börjat tillämpas vid statens läroverk.

Varmhjärtade religionslärare hafva sträfvat efter en förbättrad religionsundervisning och sökt samla lärjungarna kring det centrala och väsentliga i religionen samt mera inverka på deras hjärtan.

Angående rätt för vissa lärare att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk.

(Forts.)

Angående
rätt för vissa
lärare att till-
godoräkna sig
tjänstgöring
vid enskilda
läroverk.
(Forts.)

Andra lärare hafva tänkt på historieundervisningen, huru man skulle kunna göra denna mera personlig samt mera anlägga den på självverksamhet af lärjungarna.

Från Amerika har införts åskådningkundervisning, mycket anlagd på att utveckla lärjungarnas sinnen och iakttagelseförmåga, och slutligen hafva vi mycken teckning efter naturen, dels under teckningstimmarna och dels vid andra lektioner, t. ex. i naturkunnighet, eller vid slöjdundervisningen, då det gäller att utföra modellritningar.

Det är således en mycket rik profkarta på nyheter och pedagogiska reformer, som dessa enskilda läroverk redan förete. Där råder ett frodigt och mångsidigt pedagogiskt lif, som det är en verklig fröjd för en ungdomens vän att iakttaga.

Hvari ligger anledningen till denna säregenhet hos de enskilda läroverken? Jo däri, att statens läroverk äro bundna af sina gifna reglementen, från hvilka de icke få afvika, medan däremot de enskilda läroverk, som icke förbereda till studentexamen, ha full frihet att inrätta sig huru de vilja. För de enskilda läroverk, som förbereda till studentexamen, gäller det att många vägar bära till Rom, att man kan komma dit icke endast på den väg, läroverksreglementena utvisa, utan på en hel del andra ändamålsenliga vägar. Konkurrenten mellan de olika skolorna tvingar också hvarje särskild skola att söka göra undervisningen så ändamålsenlig och tilldragande som möjligt. Vidare ägna sig gärna pedagogiska entusiaster företrädesvis åt de enskilda läroverken därför, att de där ha mycket friare händer i afseende på undervisningen än vid statens läroverk. Därtill kommer slutligen, att nästan hvarje föreståndare eller föreståndarinna för en enskild skola har sitt eget pedagogiska system och väljer sina lärare med hänsyn därtill, så att det kommer att hvila en personlig karaktär öfver skolan.

Nu framhålles från dessa skolors sida, att det för dem vore af synnerlig vikt att någorlunda varaktigt få behålla sina föreståndare. Det är ju nästan själfklart, att, om en skola väljer en föreståndare och denne kanske redan efter några år får en förmånligare plats vid ett statens läroverk, enhetligheten i det särskilda systemet därigenom försvinner. Har man däremot en föreståndare, som någon längre tid ägnar sin verksamhet åt skolan, blir det naturligtvis enhetlighet och konsekvens i undervisningssystemet. För att nu få föreståndarne och föreståndarinnorna vid de enskilda läroverken att stanna där någon längre tid, har man föreslagit, att de skulle få räkna tjänstår vid dessa läroverk, hvilka tjänstår sedermera skulle komma dem till godo, när de öfverginge till statens läroverk. Här emot kan man invända, att ett annat sätt att skaffa de enskilda läroverken stadigvarande föreståndare vore att höja deras löner. Ja visserligen, men Riksdagen har helt nyligen åtagit sig väsentligt ökade utgifter för undervisningsväsendet i vårt land, och det finnes

inga särskilda tecken till, att Riksdagen under den närmaste tiden skulle vara benägen att gå längre.

Fjolårets Riksdag uppställde ju den principen, att extra tjänstgöring icke finge berättiga till lönetursberäkning. Men den gjorde ett undantag för docenterna vid universiteten. Det framhölls, att docenterna voro för universitetens undervisningsväsen af så stort gagn, att universiteten icke kunde utan skada vedervåga, att docenterna helt hastigt sökte sig anställning vid de allmänna läroverken. Vidare framhölls det, att för läroverken vore det af gagn att få vetenskapligt bildade lärare. På dessa skäl gaf Riksdagen vika och lämnade docenterna rätt till lönetursberäkning för tre år. För det nu framställda yrkandet gäller alldeles samma skäl. Det är nämligen för de enskilda läroverken af stort gagn att ha föreståndare, som någon tid stanna, och för statens läroverk af nytta att förstärkas med lärare, som äro vana vid de enskilda läroverkens undervisningsmetoder och vid den luft man där andas uti.

Saken är af ringa betydelse för staten, enär de enskilda läroverken aldrig kunna blifva många och följaktligen de föreståndare och föreståndarinnor, som skulle komma i åtnjutande af denna förmån, icke heller kunna blifva många.

Man har invändt däremot, att denna anordning skulle innebära en orättvisa för de extra lärarne vid statens läroverk. Det vågar jag bestrida därför, att dessa extra lärare intaga en annan ställning än föreståndarne och föreståndarinnorna vid de enskilda läroverken. Extra lärarne äro i regel ungt folk, som bereda sig vid läroverken för sitt blifvande lefnadskall. Föreståndarne och föreståndarinnorna äro däremot i regel förfarna pedagoger med egna utbildade meningar i undervisningsfrågor. De ha en helt annan befattning med hänsyn till ansvar än dessa extra lärare. Snarare förefaller det mig vara en orättvisa, om mångåriga föreståndare eller föreståndarinnor vid enskilda läroverk vid öfvergång till statens läroverk icke skulle få större aföning än hvarje ung extra lärare, hvilken kommer i åtnjutande af ordinarie befattning.

Då den föreslagna anordningen för staten är en ganska oviktig sak, men dock i vissa afseenden till gagn, medan den däremot för de enskilda läroverken är en ganska viktig sak, skall jag, herr talman, för min del be att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den af herr Petersson i Påboda afgifna reservationen.

Herr Persson i Tällberg: Med anledning af förra delen i den siste ärade talarens anförande anhåller jag att få säga, att det ingalunda är något slags opposition eller anmärkning mot de enskilda läroverkens vare sig verksamhet eller undervisningssätt, som motiverat det slut, hvartill statsutskottet kommit, utan har utskottet kommit därtill på grunder, som finnas angifna i dess utlåtande. De enskilda läroverkens verksamhet uppskattar utskottet lika högt som den siste ärade talaren.

Angående rätt för vissa lärare att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk.

(Forts.)

*Angående
rätt för vissa
lärare att till-
godoräkna sig
tjänstgöring
vid enskilda
läroverk.*

(Forts.)

Hvad åter angår motionärernas förslag därom, att föreståndare och föreståndarinnor vid vissa enskilda läroverk, särskolor eller samskolor, som förbereda till studentexamen, skulle få räkna lönetur och pensionsrätt vid en eventuell övergång till allmänt läroverk, så är det nog obestridligt, att sådant måste få ett visst gynnsamt inflytande såväl vid tillsättningen som i afseende på föreståndares bibehållande vid dessa enskilda läroverk. Däremot tror jag icke, att detta ändamål skulle vinnas genom ett bifall till reservantens förslag. Ty förutom det onaturliga, som ligger däri, att en person skulle få räkna lönetur i 10 år, men icke äga rätt att tillgodoräkna sig pension för samma tid, gör det väl föga troligt, att någon skulle vara böjd att för ålderstilläggets skull stanna på en plats, där man ginge miste om den tryggare ställning på ålderdomen, som pensionen är afsedd att bereda. Jag tror sålunda icke, att man i någon mån skulle uppnå detta mål genom ett bifall till reservantens förslag. Då jag har denna uppfattning, skulle man kunna draga den slutsatsen, att jag helst skulle ansluta mig till motionärernas förslag. Jag skulle gjort detta, om icke Riksdagen så nyligen hade pröfvat denna fråga. Men beträffande lärarnes pensionsrätt är jag fullständigt enig med statsutskottet i följande uttalande: »Då emellertid, därest ifrågavarande rättighet skulle tillerkännas de lärare vid allmänna läroverk och samskolor, hvilka förut tjänstgjort vid enskilda högre läroverk, som förbereda till studentexamen, det antagligen skulle komma att ifrågasättas, huruvida samma rättighet skäligen skulle kunna förvägras dem, som förut haft tjänstgöring vid andra af staten understödda och under dess kontroll ställda skolor, samt frågan sålunda har en icke ringa ekonomisk räckvidd och lämpligen synes böra i sin helhet på en gång utredas och afgöras, har utskottet icke heller i nu nämnda del ansett sig kunna förorda motionerna.» Härtill skulle jag vilja lägga, att ett bifall till motionärernas förslag beträffande lönetursberäkningen för föreståndare och föreståndarinnor vid vissa enskilda läroverk dels måste leda därtill, att äfven andra lärare vid dessa läroverk också med fog skulle kunna komma fram med samma anspråk, och dels skulle man icke kunna undgå att finna, att det vore en orättvisa gentemot extra lärarne vid de allmänna läroverken. Man måste då äfven vara beredd att taga dessa med. Kommer så därtill, att Riksdagen så nyligen som förlidet år pröfvat denna fråga, finner jag alla skäl tala för utskottets hemställan, till hvilken jag anhåller att få yrka bifall.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen af kammarrens förhandlingar, anförde:

Herr Petersson i Påboda: För länge sedan synes mig såväl Kungl. Maj:ts regering som Riksdagen ha varit eniga om den saken, att de enskilda läroverk, hvarom här är fråga, ha en så pass stor

betydelse och en så pass viktig uppgift att fylla i vårt lands undervisningsväsen, att understöd från statens sida åt dessa läroverk har varit fullt berättigadt. Därför har också, såsom jag tror, motionären i sitt anförande omnämnt, att framställningar blifvit gjorda till Riksdagen såväl från Kungl. Maj:t som från enskilda motionärer om understöd åt dessa enskilda läroverk. Riksdagen har också städse gått dessa anspråk till mötes och således fullständigt erkänt dessa enskilda läroverks berättigande. Jag skall be att med några citat få erinra om just de synpunkter, som i förevarande hänseende ha varit ledande för statsutskottet och Riksdagen. I ett utlåtande af år 1897 öfver framställning om anslag åt enskilda läroverk yttrar statsutskottet bland annat: »att utskottet, i likhet med hvad särskilda utskottet vid 1890 års riksdag anförde i anledning af då väckta förslag om statsunderstöd åt enskilda läroverk, ansåge det önskvärdt, att enskilda skolor funnes, vid hvilka nya anordningar med afseende på undervisningen pröfvades, samt att det följaktligen borde ligga i statens intresse att, där så behöfdes, understödja de enskilda skolor, som gjort sig däraf förtjänta. Utskottet ville ej heller förneka, att de medel, som för närvarande vore för sådant ändamål tillgängliga, måhända vore väl knappa.» Året därefter yttrar statsutskottet i samma sak följande: »Utskottet, som icke funnit anledning frångå de åsikter, hvilka år 1897 i anledning af väckta motioner om anslag till understöd åt privata läroverk af utskottet uttalats och af Riksdagen gillats, anser alltså önskvärdt, att enskilda skolor finnas, vid hvilka nya anordningar med afseende å undervisningen prövas; och bör det följaktligen ligga i statens intresse att, där så behöfves, understödja de enskilda skolor, som gjort sig däraf förtjänta.» Riksdagen har godkänt dessa uttalanden och därmed, såvidt jag kunnat finna, mycket bestämdt uttalat såsom sin åsikt, att dessa läroverk ha rätt att vara till, och icke endast det, utan äfven att de ha goda skäl att göra anspråk på understöd från statens sida. Det är just den synpunkten, att man vid de enskilda läroverken, genom att man där vore fri från de reglementen och bestämmelser, som naturligtvis måste finnas vid de allmänna läroverken, hade större utrymme för enskilda initiativ till praktiska försök i afseende på nya undervisningsmetoder, som kunna komma uppfostran och undervisningen till gagn, som gjort att man anvisat understöd åt dessa läroverk. Det är väl äfven af alla erkänt, att vi just nu vid den läroverksreform, som sista året antogs, tillgodogjort oss de rön, som man gjort vid de enskilda läroverken, och att man således redan skördat åtskilliga frukter af dessa enskilda läroanstalters verksamhet.

Det är en gifven sak, att statens läroverk lika så väl som statens ämbetsverk, d. v. s. allt som på detta sätt är anordnad och normerat, onekligen ha en viss tendens att stelna i former, slentrian. Det är icke lätt att finna några exempel på, att ämbetsverk och dylika institutioner ha reformerat sig själfva. Det behöfves för detta ändamål påstötningar utifrån, det behöfves — jag

Angående rätt för vissa lärare att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk.

(Forts.)

Angående tänker nu närmast på det nu föreliggande området — just sådana institutioner för undervisningen, där man under friare former kan rätta för vissa lärare att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk. praktisera sig fram och göra nya rön, som sedan kunna göras fruktbarande. Och jag tror, att det just ur denna synpunkt är af vikt, att dessa läroverk framdeles som hittills komma att finnas. Ty icke tror väl någon, att de allmänna läroverken, fastän reformer i fråga om dem ju nyss äro vidtagna och fastän vi hafva en öfverstyrelse för dessa läroverk och en duglig chef för denna öfverstyrelse, i alla fall skola komma till den ståndpunkten, att man kan säga, att ingen vidare utveckling behöfves; och min tro är därför, att samma skäl, som förut talat för dessa läroverk i fråga om deras betydelse för reformering af undervisningen, framgent komma att fortfara.

(Forts.)

Men det är ej nog med, att dessa enskilda läroverk äro berättigade just ur denna synpunkt, utan det torde nog vara skäl äfven ur rent ekonomisk synpunkt att understödja dem från statens sida, ty det är klart, att dessa enskilda läroverk, äfven om de få penningunderstöd från staten, dock i alla fall äro betydligt billigare för staten, och att det rent af är en ekonomisk fördel att de finnas. Alla dessa lärjungar skulle ju annars trängas i statens läroverk, och det skulle annars bli alldeles nödvändigt att anordna flera allmänna läroverk med ty åtföljande kostnader.

Om man nu kan vara ense om, att dessa läroverk äro berättigade till och i behof af understöd, så är frågan: *hur* böra de understödjas? Nu har man genom de bestämmelser, som i fjol antogs, tagit ifrån dessa enskilda läroverks lärare rätten att beräkna tjänstår för lönetur och försatt dem i mindre gynnsam ställning än förut. Ty det är alldeles gifvet, att dessa läroverk hafva svårare nu än förut att behålla lärarne, ty för att få behålla dem måste de betala betydligt högre löner, just på grund af att man fräntagit dem rätten till denna lönetursberäkning.

Nu ifrågasättes här blott en ändring i det i fjol fattade beslutet, att föreståndarne vid dessa läroverk skulle vid öfvergången till de allmänna läroverken få beräkna lönetur, dock ej öfver 10 år. Jag tycker, att denna begäran är ganska anspråkslös och att den har så goda skäl för sig, att man ej bör motsätta sig den, utan bifalla densamma. Ingenting kan naturligen vara viktigare, i synnerhet om dessa enskilda läroverk skola uppfylla krafven på att verka i reformsyfte, än att de kunna få goda och dugliga ledare och föreståndare. Och det är just åt dessa ledare och föreståndare för de enskilda läroverken som man vill bereda den fördelen att få beräkna lönetur. Därigenom skulle de gifvetvis stanna längre kvar vid de enskilda läroverken, hvilket naturligen vore en stor fördel. Ty det kan icke vara annat än fördelaktigt, om dessa rektorer vid de enskilda läroverken stanna där längre tid än blott 1 eller 2 år, innan de öfvergå till de allmänna läroverken. Därigenom blir det den kontinuitet i undervisningen, som är ett önskemål både för statens och

de enskilda läroverken. Det är just med hänsyn till, att man åt de enskilda läroverken bör söka skaffa och bevara dugliga och framstående föreståndare, som jag för min del ställt mig gynnsamt till denna fråga.

Nu har det sagts — och det äfven af den siste talaren — att det skulle vara orättvist mot de extra lärarne vid statens läroverk, om man skulle bereda detta lilla antal föreståndare lönetursrätt, under det att statens extra lärare ej finge räkna sådan. Jag kan ej förstå det resonemanget. Dessa extra lärare kunna dock ej jämföras med rektorerna vid dessa dimissionsberättigade, enskilda läroverk. Dessa äro snarare att jämföra med rektorerna vid de allmänna läroverken, ty de ha alldeles samma uppgifter som dessa, ja, kanske i många fall ännu mer vidtomfattande, så att någon orättvisa kan jag ej se i detta fall. Jag kan ej heller se något onaturligt, såsom herr Persson i Tällberg sade, i att man godkänner motionerna i första delen utan att göra det i den andra. Nej, visst icke, det kan bli en senare fråga; och jag skall särskildt be att få påpeka, att herr Persson i Tällberg var med om att skriva en välvillig motivering just med afseende på andra punkten, fastän jag anser denna vara af mycket större räckvidd och hafva längre gående konsekvenser än denna fråga om lönetursberäkning. Vid punkt 2 träffar man nämligen på en mängd likställda fall, i det den gäller ej blott rektorerna, utan alla lärarne.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen, då jag anser, att det ligger mycken rättvisa och billighet i denna och att ett antagande af densamma blott skulle vara ett fullföljande i ringa mån af de synpunkter, efter hvilka staten förut handlat.

Herr Starbäck: Om jag icke hörde fel eller på annat sätt misstagit mig, yttrade herr Persson i Tällberg, att han hade ett mycket lifligt intresse för våra privata läroverk; och han framhöll, att de för vårt undervisningsväsen hade synnerligen stor betydelse. Det glädde mig mycket att höra detta, då jag däri såg ett löfte om herr Perssons understöd, då den tiden utan tvifvel en gång kommer, att staten måste på ett eller annat sätt mera än nu understödja våra privata läroverk.

Vi tro nog många af oss i kammaren, att vårt land intager en utomordentligt framstående ställning på hela undervisningsväsendets område. Men detta är nog icke så alldeles riktigt, ty om man jämför oss med ett annat kulturland, som är oss betydligt underlägset såväl med afseende på folkmängd som äfven med afseende på ekonomiska resurser, skola vi finna siffror, som just icke tala till vår fördel. Jag menar vårt grannland Finland. Under det att det anslag till de privata gossläroverken, som Riksdagen beviljade för år 1905, blott utgjordes af ett förslagsanslag på högst 60,000 kronor, så bevilja Finlands ständer årligen till privata manliga läroverk något öfver 400,000 mark, d. v. s. närmare 300,000 kronor.

Angående rätt för vissa lärare att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk.
(Forts.)

Angående
rätt för vissa
lärare att till-
godoräkna sig
tjänstgöring
vid enskilda
läroverk.

(Forts.)

Under det att det högsta belopp, som de privata läroverken hos oss kunna åtnjuta i statsunderstöd, uppgår till 9,000 kronor, finnes det läroverk i Finland, som åtnjuta anslag på omkring 15,000 kronor, d. v. s. icke långt ifrån dubbla beloppet. Och därtill kommer, mina herrar, — jag vill framhålla den saken också — att lärarne vid dessa privata läroverk i Finland fortfarande äga rätt att räkna sin lönetur. Det är således förhållanden, som peka åt helt annat håll än förhållandena inom vårt land. Jag kan icke annat än uttala den farhågan, att om vi icke i tid söka att understödja de privata läroverkens existensmöjligheter, så komma vi lätt nog att få betala mer pengar, än om vi söka att i tid bereda dem sådant understöd.

Ehuru jag ej antecknat mig som reservant, torde jag dock, mina herrar, såsom medmotionär ha rättighet att yrka bifall till den reservation, som är afgifven af herr Petersson i Påboda.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! För min del hyser jag, liksom motionärerna och reservanten, lifliga sympatier för de enskilda läroverken. Jag förmenar, att dessa väl förtjäna att af staten omhuldas. De utgöra i själfva verket ett nödvändigt led i vårt lands högre undervisningsväsende, och det i två afseenden. Det är först och främst, såsom redan blifvit framhållet, mycket lättare för enskilda skolor än för statsläroverken, hvilka alltid mer eller mindre måste vara bundna vid en viss normaltyp, att tjäna som försöksläroverk, där nya metoder och en del organisatoriska anordningar kunna pröfvas. Det är vidare en lättnad i statens utgifter för undervisningsväsendet att understödja — ja, äfven frikostigt understödja — de enskilda skolorna, enär det alltid blir billigare att ge bidrag åt en sådan skola än att upprätta ett nytt statsläroverk. De enskilda skolorna böra således af staten på lämpligt sätt främjas, och jag anser äfven, att dessa skolor nu, sedan höjda terminsafgifter blifvit pålagda vid statens läroverk, skola ha lättare att taga sig fram än förut, då konkurrensen med den kostnadsfria undervisningen var dem alltför öfvermåktig.

Men, mina herrar, om jag således lifligt sympatiserar med motionärernas hufvudsyfte att stödja de enskilda läroverken i deras sträfvan, kan jag däremot icke gilla de medel och vägar, som motionärerna valt för att söka realisera detta syfte. Jag finner nämligen, att dessa medel och vägar äro mera välmenta än välbetänkta. Och detta framför allt därför, att de gå ut på att *gynna ett fåtal* enskilda läroverk framför de öfriga, ja, man skulle, om motionen bifölles, rent af komma att premiera vissa enskilda läroverk på bekostnad af statens. Det lærer väl dock vara uppenbart, att staten ej bör gå längre i att stödja de enskilda skolorna än att göra dessas lärare likställda med dem vid statsläroverken. Går staten längre, är det tydligt, att den skulle draga de dugligaste lärarne från sina egna läroverk till de enskilda för att sedermera, då de närma sig pensionsåldern, få öfvertaga dem såsom förbrukade. Detta an-

ser jag, att staten, af ren själfbevaringsdrift, icke bör göra, så mycket mer som den kan hjälpa de enskilda skolorna på annat och bättre sätt.

Jag vill vidare påpeka, att motionerna i den form, hvari de föreligga, ha en synnerligen ringa bärvidd. De kunna icke i nämnvärd grad sägas tillgodose de enskilda läroverkens behof. De sysselsätta sig nämligen endast med de dimissionsberättigade enskilda läroverken. Dessa äro för närvarande 12, medan antalet af enskilda läroverk, som åtnjuta statsunderstöd och sålunda stå under statens kontroll, uppgår till 114. Alltså skulle enligt motionärernas förslag öfver 90 procent af enskilda läroverk lämnas utan statshjälp i förevarande hänseende, medan *knappa tio procent* skulle gynnas. Och af de 12 föreståndare och föreståndarinnor, som det här är fråga om, visar en närmare undersökning, att det blott är sex eller på sin höjd sju, som kunde få nytta af den föreslagna bestämmelsen, om den blefve genomförd.

Det är visserligen en rätt betydande förenkling af problemet att göra det till en *detaljfråga*, såsom reservanten uttryckt saken. Men man får väl ändå se till, att man behandlar detaljfrågorna så, att icke de stora principerna rubbas och orättvisa åstadkommes. Det skulle nämligen, synes det mig, vara en uppenbar orättvisa, om lärare, hvilka tjänstgöra vid enskilda läroverk såsom föreståndare och i sådan egenskap åtnjuta högre aflöning än extra lärarne vid statens läroverk, icke allenast under denna tid skulle uppbära högre aflöning än extra lärarne vid statsläroverken, utan ock sedermera, om de vunne fast fot vid statens läroverk, skulle sättas i en bättre ställning än de senare genom att få räkna lönetur på grund af föregående tjänstgöring, en rätt, som numera ej tillkommer den, som för en ringa penning gått och släpat i statens läroverk som extralärare.

Vill Riksdagen, efter att i fjol ha för alla lärare afskaffat all lönetursrätt före befordran, i år återupplifva en sådan rätt för *alla* lärare, såväl vid statens som vid de enskilda läroverken, då har jag för min del ingenting att däremot invända. Det vore en stor förmån för lärarne, som skulle tacksamt mottagas. Men är Riksdagen icke beredd att taga den konsekvensen, då tror jag den gör klokt i att icke gynna ett litet fåtal enskilda läroverk, som haft djärfheten att begära det, framför andra såväl enskilda som allmänna läroverk, hvilka lika väl — om icke ännu bättre — äro i behof däraf, men för hvilka intet bevärs.

Vida bättre skäl för sig har enligt mitt förmenande ett annat yrkande af motionärerna, nämligen att föreståndarne vid de dimissionsberättigade enskilda skolorna skulle vid eventuell öfvergång till statsläroverken få räkna tjänstår för pension. Om detta bifölles, skulle de i sådant afseende bli likställda med extralärarne vid statsläroverken, hvilka från första dagen af sin tjänstgöring ha rätt till en sådan tjänstårsberäkning. Denna fråga är ingalunda, såsom

Angående rätt för vissa lärare att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk.
(Forts.)

Angående
rätt för vissa
lärare att till-
godoräkna sig
tjänstgöring
vid enskilda
läroverk.
(Forts.)

den ärade reservanten nyss yttrade, af större ekonomisk räckvidd än frågan om lönetursberäkning, utan tvärtom mycket bättre begränsad. Ty först och främst äga extralärarne vid statens läroverk redan en sådan rätt. Och för det andra lära nog föreståndarne vid de enskilda skolorna, om de vid äldre år gå öfver till statsläroverken, vid uppnådd pensionsålder orsaka staten kostnader genom de extra åtgärder, som finge vidtagas, när de blefve sjukliga och icke längre kunde sköta sin tjänst. Statsutskottet har också i detta afseende intagit en välvillig ståndpunkt, och jag håller utskottet räkning härför. Om motionerna i någon punkt skulle bifallas, vore det väl i afseende å förslaget om rätt för enskilda skolors föreståndare att räkna tjänstår för pension. Men skall sådan rätt beviljas, bör den enligt min mening beviljas åt *alla* lärare med kompetens och full tjänstgöring vid *alla* enskilda läroverk och icke — såsom här föreslagits — åt vissa lärare vid ett fåtal läroverk, hvilka därigenom skulle komma i en särskildt privilegierad ställning.

Mera omfattande och bättre genomtänkta åtgärder än dem motionärerna föreslagit äro för visso af nöden, om man vill på ett effektivt sätt hjälpa de enskilda läroverken i deras sträfvanden att röra sig i friare pedagogiska former. Två vägar äro därvid särskildt att rekommendera. Den ena, hvilken af statsutskottet blifvit framhållen såsom förtjänt af beaktande, är att gifva lärare vid enskilda läroverk tjänstårsberäkning för pension, om de vinna befordran till statens läroverk, äro kompetenta och ha full tjänstgöring. Den andra vägen är att höja statsbidraget till de enskilda läroverken under villkor — liksom häromåret gjordes i afseende å flickskolorna — att statsbidraget skall användas till lärarnes aflöning, så att denna icke får understiga ett visst belopp. På tal härom vill jag nämna, att en petition i sådant syfte af de enskilda läroverken blifvit ingifven till regeringen. Denna petition har för yttrande öfverlämnats till öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, som för sin del tillstyrkt en utredning om förhöjdt belopp af statsbidrag till de enskilda skolorna och de särskilda villkor, under hvilka sådant bidrag för framtiden skulle kunna tillkomma dessa skolor. Jag hemställer alltså, om det kan anses lämpligt att nu föregripa en sådan utredning genom beslut på en viss punkt, hvilket lätt kan visa sig förhastadt och draga hela frågan på sned.

Då jag således lifligt önskar, att de enskilda läroverken måtte understödjas på det sätt, som både för dem själfva och för staten är mest gagneligt, men å andra sidan icke kan vara med om att orättvisligen gynna vissa läroverk på de öfrigas bekostnad, och då jag framför allt vill taga fasta på det högst värdefulla medgifvande, som gjorts i statsutskottets utlåtande angående rätt för lärare vid enskilda, under statens kontroll stående läroverk att räkna tjänstår för pension, yrkar jag, herr talman, såsom bästa utväg att för närvarande främja de enskilda läroverkens sak, bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Herr Hammarskjöld: Det kan icke nog starkt framhållas, att det här är fråga om ett verkligt viktigt och stort statsintresse. Det har sagts — och det behöfver ytterligare inskärpas — att de enskilda läroverken hafva en så stor uppgift att fylla, att den knappt kan öfverskattas. Om vi tänka på statens läroverk — de må vara aldrig så utmärkta och väl organiserade — hafva de dock ingen rätt att på egen hand företaga några reformer. De få icke taga initiativ till några förändringar, utan detta måste komma från de högre myndigheterna.

Angående rätt för vissa lärare att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk.
(Forts.)

Tillika böra vi komma ihåg, att undervisningen, lika litet som någonting annat, står stilla, utan den är underkastad utvecklingens lag i mycket hög grad. Denna möjlighet att taga initiativ till reformer tillkommer i främsta hand de privata läroverken, och det är den omständigheten, som gör deras betydelse så ofantligt stor.

Men skola de enskilda läroverken kunna äga bestånd och skola de kunna påräkna att få verkligt framstående män till ledare, till föreståndare, är det ju tydligt, att de villkor, som de hafva att bjuda dessa, icke böra vara alltför mycket underlägsna dem, som staten erbjuder sina lärare.

Nu har det af den siste talaren sagts, att det skulle vara att premiera de enskilda läroverken på de allmännas bekostnad, ifall man beviljade denna lönetursberäkning under 10 år åt deras föreståndare och föreståndarinnor. Jag ber då att få erinra om att det dock här icke är fråga om längre tid än 10 år.

Herr talman, för tillfället inskränker jag mig till att endast yrka bifall till motionen.

Härmed var öfverläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på hvart och ett af de därunder gjorda yrkandena, nämligen 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) afslag å berörda hemställan och bifall i stället till den af herr Petersson i Påboda afgifna, vid punkten fogade reservationen och 3:o) afslag å utskottets hemställan och bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen förstnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Emellertid begärdes votering, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition antagits det under 2:o) upptagna yrkandet, nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i sextonde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Angående rätt för vissa lärare att tillgodoräkna sig tjänstgöring vid enskilda läroverk. (Forts.)

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställen bifallit den af herr Petersson i Påboda vid denna punkt afgifna reservationen.

Voteringen utvisade 136 ja mot 53 nej, hvadan kammaren således bifallit utskottets hemställen.

Sedan härefter *punkten 17*, angående allmänna läroverkets i Vadstena ombildning till realskola, föredragits, yttrade

Herr Vahlquist: Herr talman! Statsutskottet har, såsom vi finna af betänkandet, icke kunnat tillstyrka den af mig i denna kammare, liksom af herrar Rydberg och Hedenstierna i medkammaren, väckta motionen angående ombildning af Vadstena femklassiga allmänna läroverk till en sexklassig, af staten bekostad realskola för gossar, utan i stället tillstyrkt afslag.

Såsom motiv för sitt afstyrkande anför utskottet: »möjligheten, att 1904 års Riksdags beslut angående ombildning och indragning af vissa läroverk skall behöfva i ett eller annat afseende undergå jämkning, synes icke kunna bestridas. Emellertid anser utskottet det icke i något fall vara tillrådligt, att Riksdagen på förslag af enskild motionär beslutar sådana jämkningar, enär endast genom Kungl. Maj:ts försorg en så allsidig och opartisk utredning synes kunna åvägabringas, att de särskilda landsdelarnes intressen blifva i förevarande afseende likformigt tillgodosedda.»

Såsom här af framgår, har utskottets skäl för afstyrkande varit af formell art, och jag ber få taga fasta på utskottets uttalande. Jag är nämligen fullt förvissad om att Kungl. Maj:t vid den af utskottet anvisade undersökningen skall finna, att läroverksförhållandena inom den provins, där Vadstena läroverk är beläget, icke äro så väl tillgodosedda som önskligt vore, samt att behofvet verkligen kräfver, att Vadstena läroverk ombildas till en 6-klassig realskola för gossar. Jag hoppas också, att Kungl. Maj:t skall snarast möjligt vidtaga en sådan utredning, hvilken synes mig vara mycket lätt, på det att läroverket redan från början må kunna starta såsom en realskola för gossar i stället för samskola, hvarigenom en hel del olägenheter och svårigheter, hvilka jag i min motion framhållit, komma att undvikas.

Jag är, som sagdt, förvissad om, att af en sådan undersökning kommer att framgå, att läroverket i Vadstena bör ombildas till en realskola för gossar, och jag är utskottet tacksam för den anvisning utskottet lämnat att nå detta mål.

På den grund, herr talman, har jag nu intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkterna 18—20.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 21 och 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—26.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27, angående personligt lönetillägg åt biträdande läraren vid gymnastiska centralinstitutet S. Wallgren m. m.

Kungl. Maj:t hade i punkten 24 under åttonde hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att på ordinarie stat för gymnastiska centralinstitutet uppföra dels ett anslag af 2,000 kronor att utanordnas till biträdande läraren vid institutet S. Wallgren såsom personligt lönetillägg, så länge han innehade en lärarbefattning vid institutet, dock med skyldighet för honom att underkasta sig den utvidgade tjänstgöring, som kunde för honom bestämmas, samt därefter användas till ökade lärarekrafter vid institutet, på sätt Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma, dels ock ett anslag af 250 kronor att användas till materiel för undervisning i medicinsk gymnastik och ortopedi vid institutet.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte

a) på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 2,000 kronor att utanordnas till biträdande läraren vid gymnastiska centralinstitutet S. Wallgren såsom personligt lönetillägg, dock med skyldighet för honom att underkasta sig den utvidgade tjänstgöring, som kunde för honom bestämmas; samt

b) på ordinarie stat för gymnastiska centralinstitutet uppföra ett anslag af 250 kronor att användas till materiel för undervisning i medicinsk gymnastik och ortopedi vid institutet.

Vid punkten hade emellertid fogats reservation af herrar vice talmannen *Pehrson, Andersson* i Västra Nöbbellöf, *Boström, Nylander, Odqvist, Persson* i Tällberg, *Petersson* i Påboda, *Olsson* i Fläsbro, *Nilsson* i Skärhus, *Ödman, Anderson* i Hasselbol och *Starbäck*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning af punkten yttrade

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! I anledning af det beslut kammaren i dag fattat beträffande punkt 11 i förevarande betänkande, torde kammaren finna, att äfven denna punkt bör afslås, hvarför jag, herr talman, skall be att få yrka afslag på densamma.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen gifna propositioner afslog kammaren såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29 och 30.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Angående
lönereglering
för intenden-
terna vid na-
turhistoriska
riksmuseum.*

Punkten 31, angående lönereglering för intendenterna vid naturhistoriska riksmuseum.

Mom. a).

Lades till handlingarna.

Sedan härefter *mom b)* blifvit föredraget, begärdes ordet af

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Jag har inte något yrkande att göra mot hvad statsutskottet i föreliggande punkt hemställt. Men jag ville icke, att en så viktig sak passerar kammaren utan att ett ord af erkännande därvid yttrats. Ty jag är viss, att mången här i likhet med mig gläder sig öfver det synnerligen gynnsamma sätt, hvarpå nu, likasom beträffande den äfvenledes på enskild väg föreslagna professuren i pedagogik, statsutskottet motiverat sitt afslag. Blott två synpunkter vill jag framhålla såsom särskildt behjärtansvärda för ett snart beaktande af det behof, hvilket motionärerna gjort gällande.

Den ena hänsynen är, att, sedan löneförhöjning blifvit beviljad för lärarne vid våra universitet, svårigheten blifvit förökad för den institution, hvarom fråga är, att få behofvet af lärare därifrån fylldt, såsom gemenligen hittills skett och äfven i framtiden måste blifva fallet. Skillnaden mellan en extraordinarie universitetsprofessors lön och de ifrågavarande intendenternas är alldeles för obetydlig för att locka till hufvudstaden med dess ökade lefnadskostnader; hvartill ju kommer utsikten i Uppsala och Lund på den ordinarie

professorslönen, som vid universiteten börjar med samma belopp, som intendenternas lön vid naturhistoriska riksmuseum slutar med.

Det andra förhållandet, som jag önskade fästa uppmärksamheten på, är den förlust för vetenskapen, som blir en följd af att dessa lärare icke kunna odeladt ägna sig åt sitt kall med den ringa lönen de hafva. De klaga därför bittert öfver att produkten af deras arbete blir vida mindre än hvad den kunde bli, om de finge använda tiden i sitt hem till att utarbета sådant, som de under tjänstgöringen å institutionen hafva förberedt.

På dessa skäl, herr talman, tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att *snart* det mycket viktiga önskemålet af skälig löneförhöjning åt ifrågavarande vanlottade vetenskapsmän måtte blifva uppfyllt.

Häruti instämde herr *Ernst Carlson*.

Friherre De Geer: Jag ber att först få uttala min tacksamhet till statsutskottet för det välvilliga bemötande, som kommit motionen till del. Utskottet har visserligen uttalat en formell anmärkning med afseende därpå, att i motionen icke angifvits det belopp, som skulle erfordras för den föreslagna förhöjningen i intendenternas aflöning. Till motionen finnes emellertid fogad en bilaga, i hvilken gifves en fullständig förteckning på intendenterna vid riksmuseum, uppgift om de år, dessa intendentur blifvit anställda, och de löner, de nu åtnjuta. Af denna bilaga och af innehållet i motionen framgår beloppet af den lön, som nu tillkommer hvar och en af dessa intendentplatser, inbegripet de två, som för tillfället äro vakanta, samt föreståndaren för statens meteorologiska centralanstalt, äfvensom att en löneförhöjning af 1,000 kronor om året skulle tillkomma enhvar af dessa nio befattningsinnehafvare. I motionen finnes således beloppet nog på detta sätt angifvet, ehuru själfva hopsummeringen icke blifvit gjord. Jag tror därför, att, om utskottet icke haft annat skäl för sitt afstyrkande, detta väl knappast blifvit anfördt.

Utskottets realskäl är emellertid utan tvifvel det, att frågan om en reglering af intendenternas löne- och pensionsförmåner icke blifvit af Kungl. Maj:t pröfvad, och för min enskilda del har jag också den uppfattningen, att i dylika frågor en sådan förutgående pröfning nog i regeln bör äga rum. I detta särskilda fall ansåg jag emellertid, att saken var på förhand så fullständigt utredd och så väl begränsad, att det kunde vara rimligt, att Riksdagen äfven på initiativ af enskilda motionärer skulle vilja gå in på en sådan reglering. Och att detta borde kunna ske utan risk, därför talade också den omständigheten, att den förutvarande ecklesiastikministern och universitetskanslern icke tvekat att i Första Kammaren väcka en lika lydande motion. Också har Riksdagen själf år 1875 uttalat

Angående
lönerreglering
för intenden-
terna vid na-
turhistoriska
riksmuseum.
(Forts.)

*Angående
lönereglering
för intenden-
terna vid na-
turhistoriska
riksmuseet.*

(Forts.)

sig för den principen, att ifrågavarande intendentur skulle likställas med professorerna vid rikets universitet.

Då nu emellertid inom utskottet ingen reservation blifvit afgifven, kommer jag för min del icke att framställa något yrkande, utan jag tillåter mig endast understryka det uttalande, utskottet gjort, att »motionärernas åsikt, att en förbättring i intendenternas aflöningar är behöflig och bör snarast möjligt vidtagas, synes visserligen vara grundad på goda skäl».

Jag vågar därför uttrycka den förhoppningen, att Kungl. Maj:t till nästa Riksdag måtte inkomma med proposition i frågan, då det utan tvifvel verkligen är af stor vikt, att frågan snarast möjligt blir lyckligt löst. Det är ju icke mindre än 30 år, sedan ifrågavarande intendenters löner blefvo fastställda. Och jag måste särskildt framhålla betydelsen af att våra främsta, rent vetenskapliga befattningar blifva någorlunda väl tillgodosedda, ty just för dem äro ju utsikterna till biförtjänster de minsta; och samtidigt hafva de dock en mycket stor betydelse icke endast för den teoretiska vetenskapen, utan också för dess tillämpningar. Man får komma ihåg, att det är just på sådana rent vetenskapliga platser, som så ofta de nya vapen uppfinnas och utsmidas, hvilka sedermera komma till vidsträckt användning såväl bland praktikens män som inom undervisningsväsendet. För öfrigt är det för oss snart sagdt en hederssak att i en sådan fråga som den nu föreliggande icke stå alltför långt efter vårt grannland österut, där motsvarande befattningar äro vida bättre aflönade än hos oss. Jag kan sålunda nämna, att de ordinarie befattningarna vid vetenskapsakademien i Petersburg äro förenade med en aflöning, som i normala fall uppgår till 4,600 rubel eller inemot 9,200 kronor. Det är emellertid mycket vanligt, att befattningarna vid akademien i Petersburg besättas med professorer och innehafvare af andra vetenskapliga platser; och som dessa redan vid jämförelsevis ganska unga år få en rätt betydande pension, hafva akademici ofta betydligt större inkomster än den nyss nämnda lönen. Så har en af dem öfver 7,000 rubel eller inemot 14,000 kronor och en annan öfver 9,400 rubel eller inemot 18,800 kronor.

Såsom jag nämnde, har jag intet yrkande att göra, utan har endast velat uttrycka den önskan, att regeringen så snart som möjligt måtte återkomma med frågan.

Med friherre De Geer förenade sig herrar *Nyström, Branting* och *Starbäck*.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkterna 32—83.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 84, angående anslag för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga barn inom vissa församlingar i Norrland m. m. *Angående anslag till fattiga barns skolgång m. m.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att dels på extra stat för år 1906 bevilja för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga barn inom Vilhelmina församlings fjälltrakter och inom Risbäcks kapellförsamling ett anslag af 5,000 kronor att användas enligt de af departementschefen till statsrådsprotokollet angifna, för år 1905 gällande grunder, för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, inom Arjeplougs församling på längre afstånd från församlingens skolor boende, skolpliktiga barn ett anslag af 2,000 kronor att användas enligt de af departementschefen till samma statsrådsprotokoll angifna, för år 1905 gällande grunder, samt för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga inom Stensele församling på längre afstånd från församlingens skolor boende, skolpliktiga barn ett anslag af 2,500 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela; dels ock af redan beviljad anslag på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 600 kronor att användas såsom bidrag till uppehållande af en mellan byarne Gargaur, Brännäs och Mullholm inom Arjeplougs församling flyttande folkskola.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande förslag måtte

a) för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, på längre afstånd från skolorna boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele och Arjeplougs församlingar på extra stat för år 1906 bevilja ett anslag af 7,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela; samt

b) af redan beviljad anslag på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 600 kronor att användas såsom bidrag till uppehållande af en mellan byarna Gargaur, Brännäs och Mullholm inom Arjeplougs församling flyttande folkskola.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade:

Herr Burman: Herr talman, mina herrar! Jag inser icke, hvad som kunnat föranleda statsutskottet att, på sätt som här skett, inskränka beloppet af de för beredande af möjlighet till undervisning åt fattiga skolbarn inom Vilhelmina, Risbäcks och Arjeplougs socknar förut anslagna medel. Då af den utredning, hvarpå Kungl. Maj:t stöder sin framställning, fullt tydligt framgår, att det ekonomiska tillståndet inom dessa församlingar, långt ifrån att förbättras, tvärtom försämrats genom de dåliga skördarne under de sista åren, skulle det kännas mycket hårdt för dessa kommuner, om icke detta anslag bibehölles vid samma belopp som förut.

*Angående
anslag till
fattiga barns
skolgång m. m.*
(Forts.)

Hvad åter Stensele kommun beträffar, så är denna en bland Lappmarkens fattigaste socknar, hvilket också med tydlighet framgår af den skrivelse från kyrkoherden i församlingen, hvori framställning gjorts om anslag. I denna skrivelse har kyrkoherden framhållit, att staten borde i detta fall träda hjälpende emellan, enär till statskassan inflöte ansevärliga summor genom försäljning af virke från kronans skogar inom socknen. Och i detta påstående har kyrkoherden obestriddigt rätt.

Ett skäl, hvarför staten här skulle träda emellan, ligger ock däri, att om större utstämplingar vidtagas från en kronopark, så verkar detta menligt på den kommun, hvori kronoparken är belägen. För att belysa detta förhållande, skall jag anföra ett exempel. För något öfver 10 år sedan utstämplades och försåldes till bolag från kronoparken Gunnarn, som är belägen inom Stensele socken, skog för öfver 2,000,000 kronor. Men ingen må tro, att socknen blef rikare därigenom, tvärtom! Kronoparken förlorade efter skogens borttagande en stor del af sitt förutvarande taxeringsvärde, men socknemännens vägunderhåll, hvartill staten, som bekant, lämnar kontant bidrag efter det taxeringsvärde, dess egendomar inom kommunen hafva, detta vägunderhåll stod orubbadt kvar. På detta sätt kan staten efter godtfinnande förminska sina bidrag till vägunderhållet inom en kommun och ändock fordra, att socknemännen skola likafullt och likaväl underhålla vägarne inom därvarande kronoparker, hvilka, som bekant, inom Lappmarken äga en kolossal vidd.

Och icke ens arbetsförtjänsten af detta företag kom Stenseleborna till godo, ty största delen af arbetet öfvertogs af allehanda från öfriga orter inom riket kommande löst folk, hvilket efter arbetets slut försvann, efterlämnande en del skulder samt dessutom här och där oäkta barn, som, äfven de, nu äro i behof af skolundervisning.

Då inom alla i Västerbottens läns fjälltrakter belägna kommuner dylika missförhållanden ofta nog inträda, särskildt så snart någon större utstämpling af kronoskog skall inom dem företagas, och staten bör känna sig skyldig att i detta afseende hålla socknarna i fråga skadeslösa och då alla dessa kommuner för öfrigt äro i stort behof af den äskade hjälpen, så skall jag, herr talman, be att få yrka afslag på utskottets förevarande hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Gentemot den föregående talarens anförande skall jag be att få hänvisa till hvad som återfinnes å sid. 207 och 208 af statsverkspropositionen, där de egentliga skälen för Kungl. Maj:ts framställning i förevarande ämne äro anförda. Då nämnde talare begärde ordet, trodde jag verkligen hans afsikt därmed vara att framföra sin tacksamhet till utskottet, som fortfarande är så beskedligt och tillstyrker bifall —

åtminstone i så hög grad, som utskottet här gjort. Ty jag tror, att ingen skall kunna med fog påstå, att utskottet bort i detta fall gå längre än det gjort. Vi inom utskottet hafva från flera håll fått uppbära klander för vårt tillstyrkande, och jag måste medgifva, att detta klander kan på visst sätt anses vara berättigadt, ty det finns väl många andra fattiga kommuner i vårt land än just dessa ifrågavarande, i Norrland belägna, och äfven dessa andra kommuner skulle då med lika skäl kunna göra anspråk på understöd från statens sida. Visserligen äro i förevarande fall en del ömmande omständigheter till finnandes, såsom, förutom befolkningens fattigdom, de långa afstånden till skolorna o. s. v., men så har också Riksdagen härvidlag visat en sådan välvilja, att, enligt hvad jag hoppas, befolkningen där uppe själf måste med beundran erkänna, det Riksdagen är efter år gör det ena särskilda undantaget efter det andra på grund af dessa norrländska förhållanden. Nu tror jag emellertid, att man med fog kan, såsom utskottet gjort, säga, att det måste blifva en gräns på detta område. Och därför skall jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
anslag till
fattiga barns
skolgång m. m.*
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner i ämnet; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

Punkterna 85—124.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 125, angående föreläsningskurser för arbetsklassen, föredrogs härefter; och yttrade därvid:

*Angående
föreläsnings-
kurser för
arbetsklassen.*

Herr Centerwall: Herr talman! Jag har icke något annat yrkande att framställa än det, som är gjordt af utskottet, och jag anser, att vi alla, som sysselsätta oss med folkbildningsarbetet, hafva alla skäl att vara Kungl. Maj:t tacksamma därför, att Kungl. Maj:t föreslagit så mycket, och utskottet därför, att det förordat summan. Men det är en sak i utskottets motivering, som jag icke vill lämna alldeles oanmärkt. Statsutskottet har på senare tider tillåtit sig att i sina motiveringar gifva små råd och till och med varningar med tillagd förmaning. Här har utskottet gifvit ett sådant litet råd. Utskottet vill nämligen i afseende på ämnesval och framställningssätt »frambålla önskvärdheten af att, såsom ursprungligen vid beviljandet af statsanslag för ändamålet torde varit afsedt, de ifrågavarande föreläsningarna, i den mån de äro förlagda till städer och andra orter med tillgång till lämpliga föreläsare, mera än på senare tid varit fallet må anordnas såsom sammanhängande undervisningskurser.» Ja, mina herrar, det är särdeles lämpligt och teoretiskt fullt riktigt, men riktigt endast under förutsättning, att man har så obegränsade penningmedel för ändamålet att förfoga öfver, som fallet är t. ex.

Angående
föreläsningss-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

i England och en del af Förenta staterna. Då är det fullkomligt lämpligt, men såsom det är ställdt hos oss med tillgångarna för arbetareinstituten och andra föreläsningss-föreningar i städerna, går det icke riktigt bra att tillämpa denna regel. Vi skola såsom exempel taga den föreläsningssanstalt, som jag under 18 år har haft i uppdrag att öfvervaka. Den har ett anslag af 1,000 kronor från kommunen och ett statsanslag på 1,000 kronor. Vi få numera icke dugliga föreläsare, de må hålla en eller flera föreläsningar, under 50 kronor, och därtill kommer för åtskilliga af dem också reseersättning och för några jämväl fullt vivre, hvartill kommer kostnad för lokal, andel i föreständarearfvide m. m. Om vi sålunda hafva 2,000 kronor att förfoga öfver, och hvarje föreläsning går till 75 à 80 kronor, såsom faktiskt är fallet, så finna herrarne lätt, att det icke kan räcka till för mera än högst 20 à 25 föreläsningar, i synnerhet om man såsom vi och många andra har skyldighet att hålla vissa föreläsningar äfven på landsbygden strax bredvid. Att under sådana förhållanden kunna tänka sig att anordna längre sammanhängande kurser är alldeles omöjligt; det går icke. Man skulle på det sättet icke hinna med mer än 3 eller 4 kurser, och det är omöjligt att nå det resultat, som de, som först införde detta slags undervisning här i Sverige, tänkt sig, eller att man såsom i England skulle kunna komma så långt, att människor allenast efter deltagande i dessa fria föreläsningsskurser till och med skulle kunna aflägga akademiska examina. Något sådant kunna vi icke tänka oss. Vi kunna icke ens hålla 5 à 6 föreläsningar i följd om samma ämne, ty det blir alldeles för dyrt; vi ha icke råd därtill. Vi måste i de flesta fall både på landet, hvarom här icke är frågan, och i städerna, som det här gäller, åtnöja oss med att föreläsningarna väcka intresse, förmå människorna att läsa och tänka mera, och därigenom kan man också småningom komma därhän, att kommunerna bevilja större anslag och att statsanslaget i följd häraf också blir högre.

Jag har velat nämna detta, ty jag har funnit, att myndigheter af alla slag ha en viss benägenhet att böja sig för hvad Riksdagen uttalar äfven i motiveringarna, och det skulle vara sorgligt och fördärfligt för många af våra nuvarande föreläsningssanstalter, om man skulle lägga allt för stark vikt vid och alltför mycket stryka under den passus, som statsutskottets utlåtande här innehåller. Logiskt taget skulle jag väl därför föreslå bifall till utskottets utlåtande med ogillande af dess motivering, men då här väl icke lärers förefinnas någon utsikt för att få detta igenom, får jag nöja mig med att hvad jag nu sagt får stå i Riksdagens protokoll till vittnesbörd om att en gammal föreläsningss-föreståndare tänkt sig saken något annorlunda än utskottet.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman! Jag har denna gång icke begärt ordet för att försvara utskottet utan för att understryka hvad den siste ärade talaren anförde, och jag gör detta så mycket

hellre som under senare tiden en viss tendens synes göra sig gällande att återgå till de vid anslaget beviljande ursprungligen föreskrifna villkoren. Ända intill år 1892 var ett af dessa villkor, att föreläsningarna skulle vara sammanhängande, hvilket villkor i allmänhet omöjliggjorde för landsbygdens innebyggare att få dessa föreläsningar till stånd, emedan man där är beroende af föreläsare ifrån olika delar af vårt land. Och det är rent af omöjligt att kunna få sådana sammanhängande föreläsningar.

Det ursprungliga förslaget till motiveringen i denna punkt lydde så: »och vill utskottet i afseende härå särskildt framhålla önskvärdheten af att, såsom ursprungligen vid beviljandet af statsanslag för ändamålet torde varit afsedt, de ifrågavarande föreläsningarna, mera än på senare tid varit fallet må anordnas såsom sammanhängande undervisningskurser». Det var på mitt yrkande, som ändringen i motiveringen skedde och skedde på ett sätt, hvarom jag då icke kunde bestämdt yttra mig, i ändamål att inskränkningen skulle afse endast städer och dylika orter. Nu har den siste talaren, som är stadsrepresentant, framhållit, att det äfven beträffande städerna är olämpligt, och det vore således kanske riktigast, att denna del af motiveringen finge utgå. Men jag hoppas, att det uttalande, som den siste ärade talaren haft, och hvad jag nu haft äran erinra om, måtte hafva den verkan, att eu dylik tendens måtte undvikas vid bestämmande eller beviljande af medel till förevarande mycket behjärtansvärda ändamål.

Jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Larsson* i Lund.

Herr Starbäck: Herr talman! Jag kan icke annat än vitsorda riktigheten af de yttranden, som förut här fällt i frågan, vitsorda dem på grund af den erfarenhet, jag inhämtat dels såsom föreståndare för ett arbetareinstitut och dels såsom föreläsare vid åtskilliga dylika. Dock tror jag, att, ifall man vill läsa utskottets motivering här på ett visst sätt, man icke behöfver finna den så afskräckande. Det står ju nämligen att »utskottet i afseende härå vill särskildt framhålla önskvärdheten af att, såsom ursprungligen vid beviljandet af statsanslag för ändamålet torde varit afsedt, de ifrågavarande föreläsningarna, *i den mån de äro förlagda till städer och andra orter med tillgång till lämpliga föreläsare*, mera, än på senare tid varit fallet, må anordnas såsom sammanhängande undervisningskurser». Och jag tror därför, att man utan att särskildt behöfva understryka detta kan fatta motiveringen på det sättet, att sådana sammanhängande föreläsningkurser icke behöfva hållas i andra än större städer där tillgång på lämpliga föreläsare finnas. Nu ligger det ju i sakens natur, att, ifall det är möjligt att anordna sådana sammanhängande föreläsningkurser, är det ju bättre, ty på många håll antagas ju föreläsare, hvilka knappt ha något annat intresse för

*Angående
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.*
(Forts.)

Angående
föreläsning-
kurser för
arbetsklassen.
(Forts.)

folkundervisningen än det som ligger uti att på samma föreläsning på flera ställen förtjäna så mycket penningar som möjligt.

Emellertid tillåter jag mig, herr talman, att i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på föreläsningförhållandena i Norrland. Då vi se, att till år 1905 inkommit ansökningar om bidrag till ett belopp af 179,979 kronor 55 öre, och det således är sannolikt, att för år 1906 ansökningarna skola komma att afse ett ändå större belopp, samt Kungl. Maj:t nu föreslagit och statsutskottet tillstyrkt beviljande af endast 155,000 kronor, är det ju tydligt, att stora svårigheter komma att möta, och att det blir omöjligt att tillfredsställa alla de anspråk, som i detta fall komma att ställas på statskassan. Det torde dock kanske icke vara olämpligt ifall särskild hänsyn fästes vid sådana aflägsset liggande föreläsninganstalter, hvilka särskildt förekomma på många ställen i Norrland. Det finnes ju där många anstalter, bildade genom bidrag från en fattig kommun eller genom hopskramlade medel från enskilde, hvilka ligga 75 kilometer eller mera från närmaste järnvägsstation och naturligtvis också hafva mycket längre till de orter, från hvilka lämpliga föreläsare kunna hämtas. Jag menar således, att man måhända kunde hafva rättighet framställa den förhoppningen, att Kungl. Maj:t vid fördelningen af de olika anslagen tager hänsyn särskildt till de större omkostnader, som betingas genom aflägsnare läge från platser, därifrån lämpliga föreläsningshållare kunna hämtas.

Jag har för öfrigt naturligtvis icke något annat yrkande att göra än om bifall till statsutskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 126—134.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 135, angående tidskriften Mimer.

Angående
tidskriften
Mimer.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till understöd för fortsatt utgifvande under åren 1905 och 1906 af tidskriften *Mimer* på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 2,000 kronor.

Utskottet hemställde emellertid, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid punkten hade afgifvits reservation af herrar *Persson* i Tällberg och *Olsson* i Fläsbro, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, måtte till understöd för fortsatt utgifvande under åren 1905 och 1906 af tidskriften *Mimer* på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 2,000 kronor.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

*Angående
tidskriften
Mimer.
(Forts.)*

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Enligt min åsikt är nykterhetsarbetet af allra största vikt för vårt land både ur moralisk och ekonomisk synpunkt. Allt som göres för detta måste man gifva sitt erkännande.

Man måste också erkänna, att den drygaste delen af detta arbete har utförts och bekostats på enskild väg och jämförelsevis mindre genom statsbidrag. Då nu här en ny tidskrift framträder för att föra nykterhetens talan, så förbiser jag visserligen icke, att hufvudsaken i nykterhetsarbetet är något annat än tidskriftsväsendet, ty jag tror icke, att superiet i vårt land egentligen beror på okunighet om dess skadlighet, utan på andra orsaker. Men då i alla fall denna tidskrift innehåller värderika uppsatser, författade exempelvis af professor Santesson, en af nykterhetsrörelsens mest upplysta och mest moderata främjare i vårt land, och då i alla fall en tidskrift är som en fana, ett samlingstecken, omkring hvilken man kan fylka sig, så hade åtminstone jag för min del hoppats, att Riksdagen skulle beviljat det blygsamma anslag, som här är i fråga.

Vidare anförde:

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! I det korta utlåtande öfver den punkt, hvarom nu är fråga, heter det bland annat:

»I den till Kungl. Maj:t ingifna ansökningen om statsunderstöd för ifrågavarande tidskrift förklaras denna hafva till uppgift att på vetenskaplig grund främja ett sakligt och opartiskt studium af alkoholfrågan. Utskottet kan emellertid så mycket mindre vara öfvertygad därom, att denna uppgift genomförts på sådant sätt, att tidskriften bör af staten understödjas, som svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, hvars yttrande i ärendet af Kungl. Maj:t inforrats, i nämnda afseende framställt beaktansvärda anmärkningar emot tidskriften.»

Men hvilka äro då de anmärkningar, som det nämnda sällskapet gjort? Låtom oss se! På ett ställe säges i Kungl. Maj:ts referat af svenska nykterhetssällskapet uttalande följande: Tidskriften Mimer »ägde — — för sitt val af ståndpunkt det stöd, praktiska erfarenheter i otaliga fall och en varm människokärlek beredvilligt erbjöde».

Litet längre fram i samma uttalande heter det: »Ifrågavarande periodiska skrift hade en särskild uppgift att fylla, och att den hittills ock fyllt den på ett värdigt och för nykterhetsarbetet gagnande sätt.» Som kammaren behagade finna tala dessa »anmärkningar» för bifall till framställningen om anslag för den nämnda tidskriften och icke tvärtom, såsom statsutskottet synes ha uppfattat saken.

Skulle någon anmärkning af nykterhetssällskapet vara gjord,

Angående
tidskriften
Mimer.
(Forts.)

så synes den vara af beskaffenhet, att den svårligen kan inverka på själfva anslagsfrågan.

Det må ock erinras därom, att de personer, som lofvat litterärt och moraliskt stödja tidningsföretaget, och hvilkas namn stått på första sidan af alla hittills utkomna nummer af nämnda tidning, så att säga borga för, att tidskriften *Mimers* hållning blir värdig och deras inlägg sakrika.

Slutligen bör framhållas, att den summa det nu gäller är jämförelsevis obetydlig.

Det är enligt min mening flera skäl, som tala för bifall till det ifrågavarande anslagskrafvet. Som emellertid statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet öfvertygande och sakrikt talat för förslaget, så skall jag, herr talman, nu ej upptaga herrarnes tid med att säga något vidare i detta ärende, utan inskränka mig till att yrka afslag å statsutskottets framställning och bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen, i hvilken herrar D. Persson och P. Olsson yrka, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, må till understöd för fortsatt utgifvande under åren 1905 och 1906 af tidskriften *Mimer* på extra stat för år 1906 anvisa ett anslag af 2,000 kronor.

Häruti instämde herrar *Zetterstrand*, friherre *De Geer*, *Berg* i Stockholm, *Ericsson* i Ahlberga, *Johansson* i Öija, *Ekman*, *Broomé* i Bårslöf och *Larsson* i Lund.

Herr Hellström: Herr talman, mina herrar! Det var med en viss förvåning, jag tog del af statsutskottets föreliggande utlåtande icke med hänsyn till det förslag, som utskottet kommit med, ty detta förvånade mig icke så mycket, men däremot så mycket mer den motivering, som utskottet här har framlagt för sitt yrkande. Motiveringen är af följande lydelse:

»I den till Kungl. Maj:t ingifna ansöknings om statsunderstöd för ifrågavarande tidskrift förklaras denna hafva till uppgift att på vetenskaplig grund främja ett sakligt och opartiskt studium af alkoholfrågan. Utskottet kan emellertid så mycket mindre vara öfvertygad därom, att denna uppgift genomförts på sådant sätt, att tidskriften bör af staten understödjas, som svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, hvars yttrande i ärendet af Kungl. Maj:t inforrats, i nämnda afseende framställt beaktansvärda anmärkningar emot tidskriften.»

Då jag å ena sidan känner till denna tidskrift och den anda, i hvilken den redigeras, och å andra sidan äfven sällskapet för nykterhet och folkuppfostran, så slog det mig med förvåning, att sällskapet för nykterhet och folkuppfostran skulle haft så betydelsefulla anmärkningar att framställa mot det sätt, på hvilket tidskriften blifvit redigerad.

Nu har utskottet hänvisat till sid. 319—322 i statsrådsprotokollet. Men som den siste ärade talaren redan påpekat, går detta utlåtande icke alls i den riktning, som statsutskottet har sagt. Det är nu visserligen endast ett referat, som Kungl. Maj:t lämnat af detta sällskaps utlåtande, men jag för min del har ingen anledning att misstänka, att icke de personer i ecklesiastikdepartementet, som haft att göra med detta referats affattande, gjort det på ett sådant sätt, att referatet verkligen innehåller, hvad svenska nykterhetssällskapet i sitt utlåtande sagt. Det framhålles här, att sällskapet »kunde icke förbise den utomordentliga vikten af att en möjlighet för den bildade allmänheten fortfarande förefunnes att vinna kunskap om de alltjämt pågående undersökningarna i alkoholfrågan, både in- och utrikes, och att vinna den kunskapen afven från det håll, där man i sina kraf på allmänhetens vanor ansåge sig böra gå längst». Referatet slutar med att sällskapet ansåge, »att ifrågasvarande periodiska skrift hade en särskild uppgift att fylla och att den hittills ock fyllt den på ett värdigt och för nykterhetsarbetet gagnande sätt».

Då man läser detta referat — det kan ju visserligen hända, att Kungl. Maj:t refererat illa, men det tror jag icke — däri det säges, att tidskriften fyllt sin uppgift på ett värdigt och för nykterhetsarbetet gagnande sätt, så måste man medgifva, att det är svårt att inse, huru utskottet kunnat däraf draga den slutsatsen, att svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran framställt beaktansvärda anmärkningar emot tidskriften. Jag tänkte först, att utskottet tagit del af nykterhetssällskapets utlåtande in extenso och att där dock kunde ha funnits något, som gäfvit stöd åt utskottets uppfattning, men öfvergaf denna tanke, emedan det skulle varit märkvärdigt, om detta innehållit upplysningar af vikt, som icke tagits med i det referat, som Kungl. Maj:t gifvit af detta sällskaps utlåtande. Förhållandet väckte därför min stora förvåning. Men jag har trots mig finna förklaringen. Det förekommer nämligen i referatet en passus af följande innehåll: »Skulle än tidskriftens allmänna ståndpunkt vara att finna något utanför den gräns, den vetenskapliga teorien ännu funnit sig kunna med full säkerhet i hygieniskt afseende i frågan uppdraga, ägde den dock för sitt val af ståndpunkt det stöd, praktiska erfarenheter i otaliga fall och en varm människokärlek beredvilligt erbjöde.» Det är sannolikt häri utskottet funnit det betänkliga. Om man öfversätter hvad som här är affattadt i en något byråkratisk stil till hvardagsspråk, så innebär det ju intet annat, än att svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran sagt, att det ingenting har att anmärka mot den ståndpunkt, tidskriften intar, ehuru denna ståndpunkt är den absolutistiska och man från strängt vetenskaplig synpunkt icke kan säga, att denna ståndpunkt är med full säkerhet i hygieniskt afseende den riktiga. Men sällskapet har också på samma gång fastslagit, att från andra synpunkter, särskildt från den praktiska erfaren-

*Angående
tidskriften
Mimer.
(Forts.)*

Angående
tidskriften
Måner.
(Forts.)

hetens synpunkt, är detta en ståndpunkt, som mycket väl låter försvara sig. Det är sålunda, om jag förstått utskottet rätt, just den omständigheten, att tidskriften redigeras i absolutistisk anda, som gjort, att man i statsutskottet ansett sig böra afstyrka bifall till detta anslag. Det är väl ett skäl för afstyrkande, som måste anses som ganska egendomligt. Jag tror mig ha studerat denna tidskrift grundligare än de personer i statsutskottet, som haft att behandla detta ärende och vågar försäkra, att den redigeras på ett mycket opartiskt sätt. Men då förhållandet är, att de vetenskapliga undersökningar, som göras på detta område, i alldeles oväntadt hög grad bekräfta just de åskådningar, som äro gällande inom det absolutistiska läget och då tidskriften på ett opartiskt sätt måste redogöra för dessa undersökningar, så är det naturligt, att tidningens innehåll kommer att präglas häraf. Men tidskriftens redaktör skulle säkerligen icke vägra att taga in resultaten af vetenskapliga undersökningar, äfven om de icke utfölle i denna riktning, och meddela dem för tidskriftens läsare. Den person, som står i spetsen för tidskriften är visserligen själf absolutist, men icke kan man väl förutsätta, att det varit denna omständighet som gjort, att statsutskottet afstyrkt anslaget. Så långt skall man väl icke gå, att man fordrar att, för att en nykterhetstidskrift skall komma i åtnjutande af statsanslag, dess utgifvare bör ta aptitsupen. Det bör väl för denna sak vara likgiltigt, om han är absolutist eller icke. Det förefaller emellertid, som om några sådana synpunkter föresväfvat utskottet.

Jag kan icke förklara detta konstiga utskottsutlåtande på annat sätt än att statsutskottet har så ofantligt många och stora saker att behandla, så att det icke kunnat ägna tillräcklig uppmärksamhet åt detta ämne. Jag tog här om dagen fram statsverkspropositionen för att se huru omfattande den var och fann, att den innehöll öfver 2,000 sidor. Då man vet, att statsregleringen rör sig om ett så stort belopp som 180,000,000 kronor, så är det icke underligt, om statsutskottet helt lätt skulle halka öfver en sådan liten fråga som den om ett anslag till en nykterhetstidskrift. Men hvad man däremot kunde fordra är, att utskottet icke komme med en sådan motivering. Om det varit en enskild motionär, som kommit med en dylik begäran, då skulle utskottet möjligen kunnat sätta sig på sina höga hästar och säga: vi anse icke skäl föreligga att bevilja detta anslag. Men då här finnes en så pass saklig utredning, så måste det anses egendomligt, att utskottet på sådana skäl afstyrkt bifall. Det hade varit egentligare, om utskottet icke anfört några skäl alls utan helt enkelt sagt: det behagar oss icke att bifalla föreliggande framställning. De skäl, utskottet anfört, anser jag nämligen icke alls vara några skäl.

Då de skäl och synpunkter, som af Kungl. Maj:t blifvit anförda, visa, att frågan gjorts till föremål för en allvarlig behandling och

då dessa skäl i sig äro talande, skall jag, herr talman, anhålla om afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Angående
tidskriften
Mimer.
(Forts.)*

I detta anförande instämde herrar *Branting, Hörnsten, Olofsson, Andersson* i Baggböle, *Eriksson* i Elgered, *Forssell, Hultkrantz, Olsson* i See, *Erikson* i Öfre Odensvi, *Broström, K. G. Karlsson* i Göteborg, *Thylander, Thorsson, Johansson* i Jönköping, *Moll, Ström* i Transtrand och *Burman*.

Herr Lindgren i Örebro: Herr talman, mina herrar! Denna fråga är så viktig, att jag icke vill låta detta tillfälle gå förbi utan att säga några ord till förmån för tidskriften *Mimer*, som är väl förtjänt af uppmuntran och det understöd, hvilket nu begäres.

Jag vill först erinra därom, att man ofta, när i denna kammare varit fråga om att söka stifta lagar för att minska rusdryckshandteringen och förtärandet af rusdrycker, har sagt, att detta borde ske på öfvertygelsens väg. Och det är ju mycket bra. Men här är tillfälle visa, att man verkligen menat allvar med sådana yttranden. Tidskriften *Mimer* arbetar uteslutande mot rusdrycksbruket och på att på ett vetenskapligt sätt öfvertyga allmänheten om att ett sådant bruk är skadligt. Huru skall man kunna förstå det, utan att man undervisas därom? *Mimer* vill undervisa, och den, som känner den tidskriften och dess redaktörer, vet också, att den arbetar i rätt riktning, och att hvad som förekommer i tidskriften är värdt att läsa. Dess utgifvare ha också arbetat outtröttligt på att få ut tidskriften och att få den känd. De hafva gjort stora uppoffringar. Men det är alldeles klart, att enskilda personers tillgångar och uppoffringar måste vara begränsade. Och därför behöfves hjälp för att kunna fortsätta med denna verkligt goda tidskrift. Mig förefaller det, som om det begärda anslaget är ganska blygsamt, då det gäller ett sådant ändamål, och att det bör beviljas. Staten har en ofantligt stor inkomst till följd af rusdryckshandteringen. Denna inkomst borde ju användas för att motarbeta och bota de skador som denna handtering åstadkommer. Ja, bota skadorna är rent af omöjligt. Det kan man icke göra. De äro för stora och af för djupt ingripande art. Men man kan dock göra något, och man är nu i tillfälle att göra något genom att bevilja det begärda anslaget för denna tidskrift. Det är icke ett nytt företag, som därmed påbörjas, utan det har redan fortgått några år. Därför känner man till företaget bättre, än annars skulle varit fallet, och man kan lungt bevilja anslaget och göra det med så mycket mera lugn, som förslaget kommer från Kungl. Maj:t.

Jag skall därför, herr talman, be att på det varmaste få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna del, d. v. s. reser-
vanternas förslag.

*Angående
tidskriften
Mimer.
(Forts.)*

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Då jag är medlem i styrelsen för det sällskap, hvars utlåtande blifvit på ett så öfverraskande sätt, som här skett, åberopadt för afslag å Kungl. Maj:ts framställning, har jag särskilda skäl att däremot inlägga en allvarlig gensaga. Det har alldeles icke fallit sagda styrelse in, att detta utlåtande skulle på sådant sätt kunna begagnas *mot* det ifrågasatta anslaget, ehuru visserligen tidskriften Mimer, likasom allt annat mänskligt, gifver anledning till kritik. Och denna har sannerligen fått den mildaste tänkbara form, då det vid sidan af de allra amplaste loford säges att »skulle än tidskriftens allmänna ståndpunkt vara att finna något utanför den gräns, den vetenskapliga teorien ännu funnit sig kunna med full säkerhet i hygieniskt afseende i frågan uppdraga, ägde den dock för sitt val af ståndpunkt det stöd, praktiska erfarenheter i otaliga fall och en varm människokärlek beredvilligt erbjöde». Styrelsen har ju ej heller afstyrkt, utan fastmer obetingadt *tillstyrkt* anslaget i fråga.

Tillika har jag haft förmånen att vara med om det grundläggande arbetet för denna tidskrifts bildande, och äfven sedermera har jag följt dess verksamhet med intresse. Därvid har jag icke alls kunnat finna annat, än att afgörande skäl föreligga för detta anslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag och den därmed öfverensstämmande reservationen.

Herr Granlund: Herr talman! Jag har med mycket intresse och, jag kan också säga, med stor noggrannhet läst ifrågavarande tidskrift under de två år, den utgifvits, och jag har därvid aldrig kunnat finna, att i densamma framställts någonting, som har varit klandervärdt, och allra minst har jag kunnat finna någonting, som gifver berättigande åt den förmodan, att tidskriften icke på ett opartiskt och vetenskapligt sätt befrämjat studiet af alkoholfrågan. Tidningen står visserligen på absolutistisk grund, men denna grund måtte väl, i våra dagar åtminstone, få anses vara fullt lika vetenskaplig som hvarje annan grund. Den är då åtminstone ingen vacklande grund och, hvad opartiskheten beträffar, kunna ju herrarne genomläsa första artikeln uti första häftet för innevarande år, skrifven af professor Santesson. Detta häfte har ju blifvit tillständt kammarrens ledamöter. Man finner utaf denna uppsats, att tidskriften icke alls på något sätt undertrycker hvad vetenskapen kan hafva att säga till alkoholbrukets fördel. Det finnes också mer än denna enda artikel i tidskriften, som man kan i detta hänseende peka på.

För mig ställer sig saken så, att tidskriften just genom sin oräddhet i detta afseende och sin vetenskaplighet mäktigt bidrager till att förhindra den ovetenskaplighet och den öfverdrift i nykterhetsrörelsen, för hvilka man så gerna på vissa håll vill beskylla nämnda rörelse i våra dagar. När tidskriften har en sådan mission, som jag sålunda antydt, tycker jag, att den är värd att uppmuntras.

För öfrigt måste jag i förbigående säga, att utskottet tyckes hafva särskildt stora anlag för otro och tvifvel, då utskottet icke af svenska nykterhetssällskapets utlåtande kan känna sig öfvertygad om att tidskriften är värd en liten uppmuntran från statens sida. Jag förmodar, att utskottet sett på bisaker så mycket, att dess ledamöter blifvit blinda för hufvudsaken. Svenska nykterhetssällskapet har åtminstone, såsom jag nyss påpekade, känt sig öfvertygad därom, att tidskriften är värd det begärda bidraget.

På grund af hvad jag sålunda anfört, herr talman, får jag yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt proposition å de därunder gjorda yrkandena, afslog kammaren utskottets hemställan och biföll i stället den af herrar Persson i Tällberg och Olsson i Fläsbro vid punkten afgifna reservationen.

Punkterna 136—138.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Efter föredragning häruppå af *punkten 139*, angående undervisningskurser för lärarinnor i huslig ekonomi, yttrade:

Herr Segerdahl: Herr talman! Det torde tillåtas mig att en liten stund uppehålla kammaren vid denna punkt, fastän tiden är så långt framskriden.

Utskottet synes hafva blifvit missledt beträffande vissa förhållanden, som utskottet åberopat såsom stöd för sitt yrkande om afslag å Kungl. Maj:ts proposition i den del, som rör förhöjdt statsanslag till den af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse upprättade undervisningskurs för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi. För närvarande finnes det i vårt land tre institutioner, som hafva inrättat sådana undervisningskurser, nämligen Uppsala enskilda läroverk, Aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm samt Göteborgs allmänna folkskolestyrelse. Dessa tre institutioner hafva ingått till Kungl. Maj:t med begäran att till kommande år få högre statsanslag än förut lämnats. Kungl. Maj:t lyssnade till dessa framställningar och har föreslagit Riksdagen att bevilja förhöjda anslag. Göteborgs allmänna folkskolestyrelse, som hittills haft 1,600 kronor i årligt statsanslag, skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag få 2,500 kronor. Denna förhöjning är det, som utskottet ansett sig icke kunna förorda. De skäl, som utskottet härför åberopar, äro att undervisningskursen i Göteborg skulle vara »inordnad såsom ett led i Göteborgs stads folkskoleväsen och närmast afsedd att för staden och kringliggande industriorter fylla behofvet af lärarinnor i huslig ekonomi vid folkskolorna.»

*Angående
tidskriften
Mämer.
(Forts.)*

*Angående
undervisningskurser
i huslig
ekonomi.*

Angående
undervis-
ningskurser
i hushög-
skola.
(Forts.)

Dessa skäl äro emellertid icke riktiga. Kursen i Göteborg är icke anordnad såsom ett led i stadens folkskoleväsen. Man kan snarare säga, att kursen är en utväxt på folkskoleväsendet. Kursen är förenad med folkskoleväsendet på samma sätt som motsvarande undervisning vid Ateneum och Uppsala enskilda läroverk är förenad med dessa anstalter. Det finnes ett visst samband mellan kursen och folkskoleväsendet, dock är kursen icke något led i det sistnämnda. Sambandet består däruti, att kursen får begagna sig utaf folkskolans lokaler och dess materiel samt lärarekrafter, och att lärarinneeleverna få öfva sig i undervisning på folkskolans elever, alltså begagna dem såsom lefvande materiel. Kan detta nu sägas vara att kursen är inordnad såsom ett led? Nej, tvärtom. Det är snarare så, att denna kurs är en tunga och olägenhet för folkskoleväsendet i Göteborg. Jag har, såsom ledamot i folkskolestyrelsen därstädes, för ett par tre år sedan inom styrelsen yrkat, att styrelsen icke vidare skulle taga befattning med dessa lärarinnekurser utan upphöra med desamma därför att jag ansåg, att de verkade till tunga och besvär för den egentliga undervisningen i folkskolorna. Till detta mitt förslag ville emellertid folkskolestyrelsen icke lyssna af det skälet att man ansåg, att dessa kurser voro af ett stort allmänt intresse och att därför Göteborgs folkskolestyrelse skulle på något sätt understödja kurserna, intill dess staten toge hand om saken på annat sätt, än nu sker, t. ex. genom att staten själf inrättade dylika kurser vid folkskolelärarinneseminiarierna.

Denna kurs i Göteborg är icke inrättad för stadens behof. Ärligen utbildas i kursen sex elever, och staden har för närvarande tre skolkök och sex vid dem anställda lärarinnor. Flera skolkök kunna för närvarande icke där inrättas, utan först sedan nya byggnader uppförts kunna flera skolkök komma till stånd. Således erfordras nya lärarinnekrafter först i den mån nya större skolhus blifva byggda, hvilket ju i regel icke inträffar oftare än hvar fjärde eller femte år. Anledningen, hvarför Göteborgs folkskolestyrelse uppehåller denna kurs är, att man vill verka för den viktiga skolkökssakens utveckling och utbredande i hela vårt land. Att de kring Göteborg liggande industriorterna kunna hafva gagn af denna kurs, vill jag ingalunda bestrida, men det finnes väl ingen, som anser, att staden *därför* bör understödja denna kurs, utan detta sker för att befrämja ett allmänt intresse. Jag ber att få meddela herrarne, att de lärarinnor, som utbildas vid kursen i Göteborg, spridas öfver hela vårt land. I Göteborg utexaminerade skolköklärarinnor finnas för närvarande i Skåne, Dalarne, Östergötland och andra landsdelar. De allra flesta stanna icke i Göteborg eller i dess närhet. De äro ganska eftersökta dessa lärarinnor, därför att undervisningen i kursen anses vara god och lämplig, särskildt för skolkök på landsbygden, därför att man uti ifrågavarande kurs mera lägger an på praktisk utbildning.

Det kan således icke sägas, att denna kurs är inrättad för något Göteborgs behof.

Hittills har, som jag sagt, Göteborgs stads folkskolestyrelse åtnjutit ett statsanslag af 1,600 kronor för uppehållande af denna kurs, men detta anslag har visat sig vara otillräckligt, för såvidt man därmed skulle bestrida kostnaderna för lokal, belysning och värme. Huru kostnaderna för motsvarande kurs vid Ateneum för flickor i Stockholm ställa sig, framgår af en i den kungl. propositionen förekommande redogörelse på sid. 333. Vid detta läroverk utbildas äfven sex elever för hvarje år, och det har beräknats, att lokalen skulle kosta 500 kronor, ved och gas 200 kronor samt lön åt föreståndarinnan 866 kronor 67 öre. Sammanräknar man dessa belopp, är man i det närmaste uppe vid det statsanslag af 1,600 kronor, som Göteborgs folkskolestyrelse erhållit. Styrelsen för Ateneum har emellertid framhållit, att härtill kommer, bland annat, lön till öfriga lärarinnor, 680 kr., städning, tryck, kemikalier och diverse förbrukningsartiklar 424 kr. 70, samt omkostnader för inventarier 440 kr. 31 öre. Anmärkas bör, att elevafgiften är mindre i Göteborg än vid Ateneum. Det torde således vara uppenbart, att man i Göteborg nödgats på visst sätt, genom att icke taga full betalning för naturaprestationerna, göra uppoffringar för att uppehålla kursen därstädes, hvilken dock, såsom jag nyss sade, icke är anordnad för Göteborgs behof utan för ett hela landet omfattande intresse. Göteborgs behof af skolkökslärarinnor skulle ju lätt kunna fyllas från annat håll, utan några slags uppoffringar för staden och utan särskildt besvär och särskild omtanke för dess folkskolestyrelse.

Nu har det tillkommit, att man för att på ett bättre sätt tillgodose denna kurs i Göteborg ämnar flytta densamma från den lokal, i hvilken den tillsammans med folkskolebarn för närvarande är inrymd, till ett skolhus, som är under uppförande, och där kursen skulle få sin egen lokal, hvaraf naturligen blir en gifven följd, att stadens omkostnader för kursen blifva större. Detta är nu närmaste anledningen, hvarför folkskolestyrelsen i Göteborg sökt att erhålla ett högre anslag. Beviljas icke detta, skulle det kunna hända, att kursen kommer att nedläggas.

Nu kan man fråga, om någon skada därigenom vore skedd. Ja, det tillhör ju icke mig att döma därom; jag vill i sådant afseende blott hänvisa dels till det faktum, att de elever, som utgå från denna kurs, äro såsom lärarinnor eftersökta, dels äfven till hvad som yttrats i den kungl. propositionen därom att behovet af dylika lärarinnor ökat betydligt på sista tiden, sedan enligt gällande stadga angående folkundervisningen i riket undervisning i huslig ekonomi numera skall ingå såsom läroämne i folkskolan. Jag skall äfven anhålla att få nämna att, då det för några år sedan var fråga om indragning af denna kurs, det från dåvarande vederbörande i kungl. ecklesiastikdepartementet gjordes hemställan om, att den fortfarande

*Angående
undervisningskurser
i huslig
ekonomi.
(Forts.)*

*Angående
undervis-
ningskurser
i huslig
ekonomi.*

(Forts.)

måtte bibehållas, emedan den efter höga vederbörandes åsikt hade fördelaktigt utmärkt sig.

Jag utgick från att utskottet sannolikt blifvit missledt beträffande de omständigheter, som utskottet åberopat för sitt afslagsyrkande, och jag finner af den kungl. propositionen, att detta missledande måste hafva sin grund i ett af vederbörande folkskoleinspektör afgifvet yttrande, hvilket återfinnes på sid. 334. Han säger nämligen, att denna kurs vore ägnad att *fylla ett trängande behof, närmast för Göteborgs stad och kringliggande industriorter.*

Detta är, som sagdt, icke riktigt. Jag vågar påstå, att folkskoleinspektören afgifvit sitt yttrande utan att göra sig tillräckligt underrättad om de faktiska förhållandena.

Det vill synas, som om utskottet varit betänkt på att icke endast icke höja anslaget utan rent af afstyra hela anslaget, men dock ansett sig icke böra nu gå öfver på den bogen, utan i stället gjort framställning om att samma statsanslag skulle beviljas som föregående år. Man får visserligen vara utskottet tacksam för denna välvilja; men då jag emellertid tror, att denna kurs i Göteborg fyller ett allmänt behof och är till gagn för hela landet; då kursen hittills har fyllt sin uppgift på ett, som det anses, godt och lämpligt sätt; och då högre statsanslag nu antagligen kommer att beviljas till motsvarande kurser i Uppsala och vid Ateneum, så hoppas jag, att Andra Kammaren icke måtte ställa sig afvisande gent emot den begäran, som framställts af Göteborgs allmänna folkskolestyrelse, utan bifalla densamma eller rättare sagdt hvad Kungl. Maj:t härom föreslagit.

Jag tillåter mig alltså yrka, att kammaren i denna punkt måtte bifalla den kungl. propositionen.

Herr Olsson i Fläsbro: Jag skall endast be att på de skäl, som statsutskottet anfört, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen i ärendet gjorda propositioner blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkterna 140 och 141.

Lades till handlingarna.

Slutligen föredrogs *punkten 142*, angående ersättning för förskott; och anförde därvid

Friherre De Geer: I fall tiden medgifvit, skulle jag något närmare belyst en anmärkning, som gjorts af statsutskottet angående den svenska gradmätningsexpeditionen. Men jag skall nu inskränka mig till att framhålla, att utskottet upptagit utgifter, som uppgå till öfver 100,000 kronor, hvilka komma på marinförvaltningens

konto, och till stor del förorsakats däraf, att Riksdagen uttalat den önskan, att gradmätningsexpeditionen skulle så vidt möjligt begagna sig af svenska flottans fartyg.

Vidare vill jag framhålla, att i den preliminära kostnadsberäkning, som af kommittén uppgjordes 1898 i följd af uppdrag från regeringen, hänsyn kunde omöjligen tagas till de tillfälliga naturhinder, som sedan yppade sig. De väsentligt ökade kostnaderna föranleddes i främsta rummet däraf, att flera ytterst ogynnsamma isår inträffade, som under de två första somrarna nästan helt och hållet förhindrade arbetena. Dessa kräde således i själfva verket icke längre tid, än som på förhand beräknats, men måste fördelas på flera år, än man kunnat förutse.

Vidare föranleddes de betydliga kostnaderna till ej ringa del af ryssarnes beslut att för sin del anordna en vinterstation på Spetsbergen. Denna plan hade från början framkastats från svenskt håll. De, som från början planlade företaget, hade nämligen ansett, att en öfvervintring vore erforderlig. Sedermera kom den svenska kommittén visserligen till den uppfattningen, att en sådan borde kunna undvikas, men ansåg sig gent mot den ryska kommitténs afgjordt motsatta mening icke kunna draga sig tillbaka från den skenbart svåraste delen af företaget, och sålunda kom äfven den svenska öfvervintringsexpeditionen till stånd. Den har gifvetvis ledt till en betydande ökning af expeditionernas vetenskapliga resultat, som nu äro under utgifning, men har naturligtvis också medfört ökade kostnader.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr vice talmannen, som yttrade: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter hafva sig bekant, har Riksdagen tillsatt ett särskildt utskott n:o 2 för behandling af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning af brännvin. Då denna proposition aflämnades till Riksdagen, trodde man, att man hade att förvänta propositioner äfven beträffande försäljning af vin och maltdrycker samt tillagade alkoholfria drycker; och det var under förutsättning, att det särskilda utskottet skulle få åt sig öfverlämnad den förberedande behandlingen äfven af dessa propositioner, som man tänkte sig, att ett sådant utskott var så mycket mera af nöden att tillsätta. Isynnerhet ansåg man det vara lämpligt, därför att dessa frågor om försäljning af brännvin och försäljning af vin och maltdrycker m. m. kunde anses hafva ett nära sammanhang med hvarandra. Nu hafva i dag till Riksdagen aflämnats och i denna kammare bordlagts Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till förordning angä-

ende försäljning af vin och maltdrycker, dels ock med förslag till förordning angående försäljning af tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka. Jag tillåter mig därför, på grund af hvad jag nu anfört, hemställa, att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att dessa i dag till Riksdagen afgifna propositioner måtte hänskjutas till särskilda utskottet n:o 2, samt att Första Kammaren måtte inbjudas att i detta beslut förena sig med Andra Kammaren.

Denna herr vice talmannens hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 8.

Afgåfvos motioner af:

herr *K. G. Karlsson* i Göteborg *m. fl.*, n:o 261, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändring af tullsatserna å socker m. m.;

herr *N. Åkesson*, n:o 262, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om beskattning af socker; och

herr *M. Matsson*, n:o 263, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning af bränvin.

Dessa motioner bordlades på begäran.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,47 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdadt anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem

Herman Palmgren.